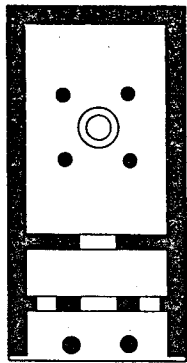

SLIKAMA

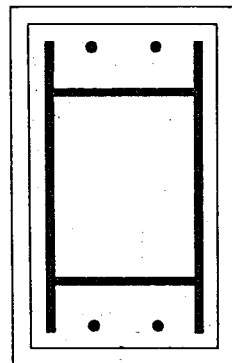
RJEČNIK

OBLICI GRČKOGA HRAMA

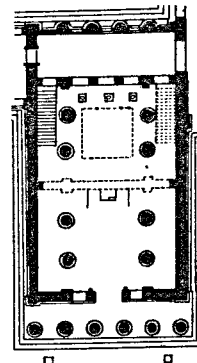
Razvoj oblika grčkoga hrama započinje jednostavnom pravokutnom građevinom, poznatom još iz kretske-mikenskoga doba, tzv. megaronom. Ta je građevina u najstarije doba zadovoljavala predodžbu „božjeg stana“. Dodavanjem različitih arhitektonskih i skulpturalnih elemenata hram se polako pretvara u monumentalnu građevinu koja će dominirati akropolama grčkih gradova. Najprije se megaronu rastvara prednja fronta, ali se iz konstruktivnih razloga pojačavaju završeci zidova pilastrima (latinski: antae *sl. 1*). Takav se tlocrt mogao i udvostručiti (*sl. 2*), kao i u slijedećoj etapi u kojoj je s pomoću isturenih stupova stvoreno predvorje (*sl. 3 i 4*). Stvaranjem kolonade na sve četiri strane dobiva se novi tip hrama, najčešći i najrasprostranjeniji (*sl. 5*), a ta se kolonada može i udvostručiti (*sl. 6*). Okrugli hramovi u Grčkoj su prilično rijetki (*sl. 7*). U helenističkom se razdoblju, sklonom gigantizmu, napuštaju katkad ove kanonizirane forme, pa hramovi mogu izrasti u vrlo složenim oblicima. Slobodu u pristupu gradnji hramova kasnije će obilato koristiti rimski arhitekti koji će grčke oblike spretno spajati s etrurskom tradicijom i stvarati hibridne forme koje samo evociraju grčke graditeljske kanone.

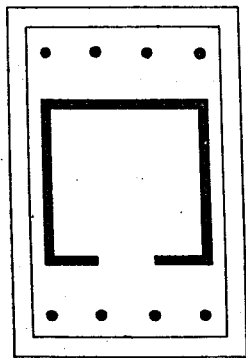
HRAM S ANTAMA

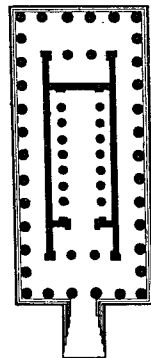
HRAM S DVOSTRUKIM ANTAMA
Eleuzis, Artemidin hram

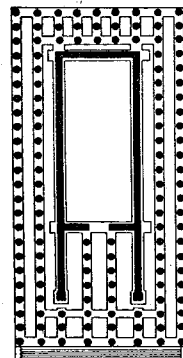
PROSTIL
Atena, Eretheion

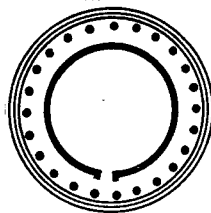
AMFIPROSTIL
Atena, Nikin hram

PERIPTER
Olimpija, Zeusov hram

DIPTER
Samos, Herin hram

LESION

K

KALICIJE, Tit ~ Insuber (Titus Calitius Insuber), 1. st. pr. n. e. Rimski filozof, epikurovac. Ciceron ga spominje kao lošeg stilista.

○ *O prirodi (De rerum natura)*, *O najvišem dobru (De summo bono)*

KALIFONT (Καλλιφών), 3. st. pr. n. e. Grčki filozof koji je, prema Ciceronu, zastupao shvaćanje da najveće dobro leži u spoju zadovoljstva i čestitosti.

○ nepoznato

KALIKLO (Καλλικλῆς), 5. st. pr. n. e. Sofista, Gorgijin učenik, poznat iz Platonova dijaloga *Gorgija*. Moguće je da se uopće ne radi o povijesnoj osobi.

○ nepoznato

KALIKLO iz Larise (Καλλικλῆς), 2. st. pr. n. e. Grčki filozof, sljedbenik Akademije. Bio je učenik Karneadov i učitelj Filona iz Larise.

○ nepoznato

KALVIZIJE Tauro (Καλβίσιος Ταῦρος), 2. st. Platonovac rodom iz Berita. Bio je učitelj Aula Gelija i Heroda Atičkog te prijatelj Plutarhov.

○ *O razlici između Platonova i Aristotelova učenja (Περὶ τῆς τῶν δογμάτων διαφορᾶς*

Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους), *O tjelesnom i bestjelesnom (Περὶ σωμάτων καὶ ἀσωμάτων)*, komentari uz Platonova *Timeja* i *Gorgiju*

KARNEAD (Καρνεάδης), 3/2. st. pr. n. e. Grčki filozof rodom iz Kirene, sljedbenik Akademije. Kao član diplomatskog poslanstva 155. pr. n. e. držao je predavanja u Rimu. Suprotstavljajući se stoičkoj teoriji spoznaje uručivao je na uzdržavanje od svakog suda i na ravnanje prema vjerojatnosti. Sam nije ostavio nikakvih spisa, a učenici su mu zabilježili učenici.

○ bez pisanih djela

KARNEAD Mladi (Καρνεάδης), 2. st. pr. n. e. Grčki filozof, učenik K. i njegov nasljednik na mjestu upravitelja Akademije.

○ nepoznato

KARNEISK (Καρνεῖσκος), oko 300. pr. n. e. Grčki filozof podrijetlom s Kosa ili Roda, učenik Epikurova. Dijelom je sačuvan spis u kojem izlaže Epikurovo učenje o prijateljstvu. Polemizira s Praksifanom iz Mitilene.

● *Fillista (Φιλίστας)*

KATON, Marko Porcije ~ Utički (Marcus Porcius Cato Uticensis), 95–46. pr. n. e. Rimski državnik i filozof. Dosljedan svojim stoičkim stavovima i republikanskom uvjere-

renju završio je život samoubojstvom. Predaja je sačuvala idealiziranu sliku Katona kao posljednjeg pobornika slobode i republike.

- pisma Ciceronu
- govor protiv Katilininih pristaša; pjesme

KEBET iz Tebe¹ (Κέβης), 5. st. pr. n. e. Pitagorovac, učenik Filolaja iz Krotona. Boravio je u Sokratovu krugu i, prema Platonu, bio prisutan kod Sokratove smrti.

- nepoznato

KEBET iz Tebe² (Κέβης), 1. ili 2. st. Autor popularno-filozofskog spisa u kome se alegorijski tumači neka slika, a sadržava elemente raznih filozofskih sistema. Diogen Laerčanin i Suda pripisuju mu još dva dijaloga. K. nipošto ne može biti identičan s istoimenim pitagorovcem iz 5. st. pr. n. e.

- Slika (Πίναξ)
- Sedmi dan ('Εβδομή) (?), Frinih (Φρύνιχος) (?)

KELS (Κέλσος), 2. st. Grčki filozof, platonovac. Dobar je poznavalac kako grčke tako i židovsko-kršćanske tradicije. U izgublenu polemičkom spisu napada kršćanstvo – koje smatra mračnom i primitivnom orijentalnom religijom – osobito se protivio kršćanskom pozivanju na platonizam. Djelo je moguće dosta dobro rekonstruirati na temelju iscrpnih citata u spisu protivnika Origena.

- Istinita riječ (Λόγος ἀληθής)

KERKOP (Κέρκωψ), nepoznato vrijeme. Pitagorovac kojemu se pripisuju dva od tzv. orfičkih spisa.

- Sveta riječ ('Ιερός λόγος), Silazak u Had (Κατάβασις εἰς Ἄιδου)

KLEANT (Κλεάνθης), 331–232. pr. n. e. Grčki filozof, rodod iz Asa u Troadi. Bio je učenik Zenona iz Kitija i njegov nasljednik na čelu stoičke škole. Zenonova se učenja uglavnom strogo držao i nije ga razvijao osobnim doprinosom. Od pedesetak djela sačuvana je samo himna Zeusu u kojoj se kroz pjesničku formu teži filozofskoj spoznaji.

- himna Zeusu
- O vremenu (Περὶ χρόνου), O Zenonovu učenju o prirodi (Περὶ τῆς Ζήνωνος φυσιο-

λογίας), Tumačenja Heraklita (Τῶν Ἡρακλείτου ἐξηγήσεις), O oražanju (Περὶ αἰσθήσεως), O umjetnosti (Περὶ τέχνης), Demokritu (Πρὸς Δημόκριτον), Aristarhu (Πρὸς Ἀρίσταρχον), Herilu (Πρὸς Ἡράκλουν), O nagonu (Περὶ ὁρμῆς), O starinama ('Αρχαιολογία), O bogovima (Περὶ θεῶν), O gigantima (Περὶ γιγάντων), O braku (Περὶ ὁμιλίας), O pjesniku (Περὶ τοῦ ποιητοῦ), O dužnosti (Περὶ τοῦ καθήκοντος), O dobrotom savjetu (Περὶ εὐβουλίας), O zahvalnosti (Περὶ χάριτος), Poticajni govor (Προτρεπτικός), O vrlinama (Περὶ ἀρετῶν), O nadarenosti (Περὶ εὐφυίας), O Gorgiju (Περὶ Γοργίππου), O zavisti (Περὶ φθονερίας), O ljubavi (Περὶ ἔρωτος), O slobodi (Περὶ ἐλευθερίας), Ljubavno umijeće ('Ερωτική τέχνη), O časti (Περὶ τιμῆς), O slavi (Περὶ δόξης), Državnik (Πολιτικός), O savjetu (Περὶ βουλῆς), O zakonima (Περὶ νόμων), O tjeranju pravde (Περὶ τοῦ δικάζειν), O odgoju (Περὶ ἀγωγῆς), O logici (Περὶ τοῦ λόγου), O svrsi (Περὶ τέλους), O lijerom (Περὶ καλῶν), O ronašanju (Περὶ πράξεων), O znanju (Περὶ ἐπιστήμης), O kraljevskoj vlasti (Περὶ βασιλείας), O prijateljstvu (Περὶ φιλίας), O gozbi (Περὶ συμποσίου), O postavci da je vrlina ista u muškarcima i u žene (Περὶ τοῦ ὅτι ἡ αὐτὴ ἀρετὴ καὶ ἀνδρὸς καὶ γυναικός), O primjeni sofizma od strane mudraca (Περὶ τοῦ τὸν σοφὸν σοφιστεῦν), O koristima (Περὶ χρεῶν), Predavanja (Διατρεβαί), O zadovoljstvu (Περὶ ἡδονῆς), O vlasništvu (Περὶ ἰδίων), O nerješivim problemima (Περὶ τῶν ἀπόρων), O dijalektici (Περὶ διαλεκτικῆς), O tropima (Περὶ τρόπων), O predikatima (Περὶ κατηγορημάτων)

KLEARH iz Sola (Κλέαρχος), 4/3. st. pr. n. e. Grčki filozof, peripatetik. Bio je Aristotelov učenik, ali je veoma cijenio i Platona čiji je utjecaj u nekim spisima očit. Idući tragom svoga učitelja ogledao se na najrazličitijim područjima znanstvenog istraživanja.

- Pohvala Platona ('Εγκώμιον Πλάτωνος), Arkesilaj ('Αρκεσίλαος), O načinu života (Περὶ βίων), Gergitije ('Εργίτιος), O kostima (Περὶ σκελετῶν), O snu (Περὶ ὕπνου), Ljubavne pripovijesti ('Ερωτικά), O prijateljstvu (Περὶ φιλίας), O paničnom strahu (Περὶ τοῦ πανικοῦ), O vodenim životinjama

(Περὶ τῶν ἐνύδρων), O poslovcama (Περὶ παροιμιῶν), O odgoju (Περὶ παιδείας)

- O učenim mjestima u Platonovoj „Državi“ (Περὶ τῶν ἐν τῇ Πλάτωνος πολιτεῖα μαθηματικῶς εἰρημένων), O zagonetkama (Περὶ γρίφων), O obalama (Περὶ θινῶν), O obamrlosti (Περὶ νάρκης)

KLIDEM iz Atene (Κλειδήμος), 5. ili 4. st. pr. n. e. Grčki filozof prirode; spominju ga Aristotel i Teofrast. Bavio se meteorologijom i botanikom. Možda je identičan s istoimenim atidografom.

- O prirodi (Περὶ φύσεως)

KLINIJA (Κλεωίας), 5/4. st. pr. n. e. Grčki filozof rodod iz Tarenta, pitagorovac.

- nepoznato

KLITOMAH (Κλειτόμαχος), 2. st. pr. n. e. Grčki filozof rodod iz Kartage, pravim imenom Hazdrubal. Bio je Karneadov učenik, a kasnije je i sam stupio na čelo Akademije. Pripisuje mu se oko 400 spisa: tu se većinom radi o zapisima Karneadova učenja.

- O ustezanju (Περὶ ἐποχῆς), O filozofskim školama (Περὶ αἰρέσεων), Spis o utjehi (Παραμυθητικός), Spis o pjesniku Gaju Luciliju, Spis o Luciju Cenzorinu

KOLOT (Κωλώτης), 4. st. pr. n. e. Grčki filozof, rodod iz Lampsaka. U polemičkim spisima vatreno zastupa učenje svoga učitelja Epikura kritizirajući Platona i mnoge druge filozofe.

- Protiv Platonova Lizida, Protiv Platonova Eutidema, Protiv mita u Platonovoj Državi
- O tome kako prema učenjima drugih filozofa nije moguće niti živjeti ('Ότι κατὰ τὰ τῶν ἄλλων φιλοσόφων δόγματα οὐδὲ ζῆν ἔστω)

KORISK (Κορίσκος), 4. st. pr. n. e. Grčki filozof rodod iz Skepside u Troadi, učenik Platonov. Jedan je od adresata Platonova 6. pisma.

- nepoznato

KORNUT, Lucije Anej (Lucius Annaeus Cornutus), 1. st. Rimski gramatičar, retor i filozof, sljedbenik stoičke škole. Bio je učitelj Lukana i Perzija te, zajedno s Cezijem Basom, izdavač njihovih djela. Filozofske je spise pisao isključivo na grčkom.

- Kratak prikaz predaja u grčkom bogoslovlju ('Επιδρομή τῶν κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν θεολογίαν παραδεδομένων)
- O oblicima mišljenja (De figuris sententiarum)

KRANTOR (Κράντωρ), 4/3. st. pr. n. e. Grčki filozof rodod iz Sola, akademičar. Autor je najstarijeg poznatog komentara Platonovu Timeju. Utemeljio je tzv. literaturu utjehe.

- O boli (Περὶ πένθους); komentar uz Platonova Timeja

KRATET iz Tebe (Κράτης), 4/3. st. pr. n. e. Grčki filozof, kinik, učenik Diogena iz Sinope. Sastavljao je elegije, tragedije koje nisu bile namijenjene scenskom izvođenju, parodije i šaljivo-satiričke pjesme. Pisma koja mu se pripisuju krivotvorine su nepoznata autora.

- Parodije (Παρωδίαί), Torba (Πήρα), Kuharska vještina ('Οψοποιητική); elegije, jedna himna, tragedije, pisma

KRATET iz Trije (Κράτης), 3. st. pr. n. e. Grčki filozof, upravitelj Akademije poslije Polemona iz Atene.

- nepoznato

KRATIL (Κράτυλος), 5. st. pr. n. e. Grčki filozof rodod iz Atene, učenik Heraklitov i učitelj Platonov. U dijalogu naslovljenu njegovim imenom Platon ga prikazuje kao zastupnika teze o prirodnoj i bezuvjetnoj vezi između riječi i stvari.

- nepoznato

KRATIP iz Pergama (Κράτιππος), 1. st. pr. n. e. Grčki filozof, peripatetikar. Djelovao je najprije u Mitileni, a kasnije postaje voditelj peripatetičke škole u Ateni gdje ga je slušao Ciceron.

- nepoznato

KRITIJA (Κριτίας), 5. st. pr. n. e. Grčki državnik, pjesnik i filozof, ujak Platonov. Zajedno s Alkibijadom priključio se Sokratovu krugu, da bi se uskoro potom posvetio politici. Opredijelivši se za oligarhiju, zadio je jedan od vodećih položaja u Ateni. Poginuo je u političkim borbama. K. književna je djelatnost bila obilna i mnogostrana: pisao je političke elegije, drame,

političke i filozofske spise. Stil mu je jednostavan, jasan, a istodobno sugestivn pa su aticisti pokazali osobit interes za njegove spise. Herod Atički smatrao je K. svojim uzorom kako u filozofskom tako i u jezičkom pogledu.

● *Elegija* (Ἐλεγεία), *Za Alkibijada* (Εἰς Ἀλκιβιάδην), *Lakedemonski ustav* (Πολιτεία Λακεδαιμονίων), *Ten* (Τέννης), *Radamant* (Ῥαδάμανθους), *Piritoj* (Περίθοος), *Sizif, satirska drama* (Σίονφος σατυρικός), *Atenski ustav* (Πολιτεία Ἀθηναίων), *Te-salski ustav* (Πολιτεία Θεσσαλῶν), *Aforizmi* (Ἀφορισμοί), *Raspravljanja* (Ὀμιλαί), *O prirodi strasti ili vrlinama* (Περὶ φύσεως ἔρωτος ἢ ἀρετῶν)

○ *Predgovori za javnost* (Δημηγορικὰ προοίμια)

KRITOLAJ (Κριτόλαος), 2. st. pr. n. e. Grčki filozof, rodom iz Faselide u Pamfiliji. Bio je na čelu peripatetičke škole u Ateni, a kao član filozofskog poslanstva 156. pr. n. e. držao je predavanja u Rimu. Borio se protiv stoičkog utjecaja na učenje svoje škole.

● fragmenti filozofskih djela

KRITON (Κρίτων), 5/4. st. pr. n. e. Učenik i prijatelj Sokratov, Atenjanin, poznat kao naslovni lik jednog od Platonovih dijaloga. Diogen Laertije pripisuje mu 17 dijaloga, ali je taj podatak dvojben.

○ *O tome da ljudi ne postaju dobri naukom* (Ὅτι οὐκ ἐκ τοῦ μαθεῖν οἱ ἀγαθοί), *O izobilju* (Περὶ τοῦ πλεόν ἔχειν), *Što je korisno ili Državnik* (Τί τὸ ἐπιτήδειον ἢ Πολιτικός), *O lijerom* (Περὶ τοῦ καλοῦ), *O nanošenju zla* (Περὶ τοῦ κακουργεῖν), *O urednosti* (Περὶ εὐθημοσύνης), *O zakonu* (Περὶ νόμου), *O božanskom* (Περὶ τοῦ θείου), *O umjetnostima* (Περὶ τεχνῶν), *O društvu* (Περὶ συνουσίας), *O mudrosti* (Περὶ σοφίας), *Protagora ili Državnik* (Πρωταγόρας ἢ Πολιτικός), *O slovima* (Περὶ γραμμάτων), *O pjesničkom umijeću* (Περὶ ποιητικῆς), *O učenju* (Περὶ τοῦ μαθεῖν), *O spoznajni ili O znanju* (Περὶ τοῦ γινώσκειν ἢ Περὶ ἐπιστήμης), *Što je znanje* (Τί τὸ ἐπίστασθαι)

KSENARH iz Seleukije (Ξέναρχος), 1. st. pr. n. e. Peripatetik, Strabonov učitelj. Navodno je pobijao Aristotelovo učenje o eteru.

○ *Protiv pete supstancije* (Πρὸς τὴν πέμπτην οὐσίαν)

KSENIJAD (Ξενιάδης), 5. st. pr. n. e. Grčki filozof, rodom iz Korinta. U osnovi polazi od elejskog učenja i polemizira protiv Parmenida.

○ nepoznato

KSENOFAN (Ξενοφάνης), 6. st. pr. n. e. Grčki filozof, rodom iz Koloфона. Mnogo je godina proveo putujući uokolo kao rapsod, a u dubokoj se starosti nastanio u Eleji. Zараđивао je za život kao pjesnik, a svoja je filozofska razmišljanja također izlagao u pjesničkim oblicima. Osobito je glasovito njegovo suprotstavljanje tradicionalno prihvaćenoj religiji i njenu antropomorfizmu. K. predodžba boga bliska je u mnogočemu Parmenidovu učenju; problem međusobna odnosa dvojice mislilaca i eventualnih utjecaja još uvijek je nerazjašnjen. Fragmenti pokazuju da se K. intenzivno bavio i prirodnim znanostima.

● *O prirodi* (Περὶ φύσεως), *Rugalice* (Σίλλοι)

KSENOFIL (Ξενοφίλος), nepoznato vrijeme. Grčki filozof rodom iz Kizika, pitagorovac.

○ nepoznato

KSENOFIL iz Halkide (Ξενοφίλος), 5/4. st. pr. n. e. Pitagorovac i muzičar, učitelj Aristoksenov. Navodno je doživio 150 godina u punoj duhovnoj i tjelesnoj snazi.

○ nepoznato

KSENOKRAT iz Halkedona (Ξενοκράτης), 4. st. pr. n. e. Grčki filozof, učenik Platonov. Pratio je Aristotela u As, a poslije Speusipove smrti preuzeo je vodstvo atenske Akademije. Na njegov je filozofski razvoj snažno utjecala i pitagorovska filozofija. Tradicionalna dioba filozofije na fiziku, logiku i etiku potječe iz njegove sistematizacije platonovskih učenja.

○ *O prirodi* (Περὶ φύσεως), *O mudrosti* (Περὶ σοφίας), *O bogatstvu* (Περὶ πλούτου) *Arkađanin* (Ἀρκάς), *O neograničenom* (Περὶ τοῦ ἀορίστου), *O djetetu* (Περὶ τοῦ παιδίου), *O samosvlađavanju* (Περὶ ἐγκρατείας), *O korisnom* (Περὶ τοῦ ὠφελίμου), *O slobodi* (Περὶ τοῦ ἐλευθέρου), *O smrti* (Περὶ θανάτου), *O dobrovoljnom* (Περὶ ἐπουσίου), *O prijateljstvu* (Περὶ φιλίας),

O pristojnosti (Περὶ ἐπιεικείας), *O suprotnosti* (Περὶ τοῦ ἐναντίου), *O sreći* (Περὶ εὐδαιμονίας), *O pisanju* (Περὶ τοῦ γράφειν), *O sjećanju* (Περὶ μνήμης), *O laži* (Περὶ τοῦ ψεύδους), *Kaliklo* (Καλλικλῆς), *O razumu* (Περὶ φρονήσεως), *Domaćin* (Οἰκονομικός), *O umjerenosti* (Περὶ σωφροσύνης), *O snazi zakona* (Περὶ δυνάμεως νόμου), *O državi* (Περὶ πολιτείας), *O robožnosti* (Περὶ δουλείας), *O tome da se vrlina može naučiti* (Ὅτι παραδοτὴ ἢ ἀρετὴ), *O biću* (Περὶ τοῦ ὄντος), *O sudbini* (Περὶ εἰμαρμένης), *O strastima* (Περὶ παθῶν), *O načinu života* (Περὶ βίωσιν), *O slozi* (Περὶ ὁμοιοσας), *O učenicima* (Περὶ μαθητῶν), *O pravdnosti* (Περὶ δικαιοσύνης), *O vrlini* (Περὶ ἀρετῆς), *O oblicima* (Περὶ εἰδῶν), *O nasladi* (Περὶ ἡδονῆς), *O životu* (Περὶ βίου), *O hrabrosti* (Περὶ ἀνδρείας), *O jednome* (Περὶ τοῦ ἐνός), *O idejama* (Περὶ ἰδεῶν), *O umjetnosti* (Περὶ τέχνης), *O bogovima* (Περὶ θεῶν), *O duši* (Περὶ ψυχῆς), *O znanju* (Περὶ ἐπιστήμης), *Državnik* (Πολιτικός), *O vještini* (Περὶ ἐπιστημοσύνης), *O filozofiji* (Περὶ φιλοσοφίας), *O Parmenidovu učenju* (Περὶ τῶν Παρμενίδου), *Arhedem ili O pravdnosti* (Ἀρχέδημος ἢ Περὶ δικαιοσύνης), *O dobru* (Περὶ τἀγαθοῦ), *O razumijevanju* (Περὶ τὴν διάνοιαν), *Rješenje logičkih problema* (Λύσις τῶν περὶ τοὺς λόγους), *Predavanja iz fizike* (Φυσικὴ ἀκρόασις), *Pregled* (Κεφάλαιον), *O rodovima i vrstama* (Περὶ γενῶν καὶ εἰδῶν), *Pitagorino učenje* (Πυθαγόρεια), *Rješenje* (Λύσεις), *Podjele* (Διαίρεσεις), *Postavke* (Θέσεις), *Proučavanje dijalektike* (Πραγματεία περὶ τὸ διαλέγεσθαι), *Proučavanje o stilu* (Περὶ μαθημάτων τῶν περὶ τὴν λέξιν), *O zaključivanju* (Λογιστικά), *O matematici* (Περὶ τὰ μαθήματα), *O razumijevanju* (Περὶ τὴν διάνοιαν), *O geometrima* (Περὶ γεωμετρῶν), *Komentari* (Ἐπισημῆματα), *Suprotnosti* (Ἐναντία), *O brojevima* (Περὶ ἀριθμῶν), *Teorija brojeva* (Ἀριθμῶν θεωρία), *O dimenzijama* (Περὶ διαστημάτων), *O astronomiji* (Περὶ ἀστρολογίαν), *Osnovna načela o monarhiji posvećena Aleksandru* (Στοιχεῖα πρὸς Ἀλέξανδρον περὶ βασιλείας), *Aribi* (Πρὸς Ἀρρύβαν), *Hefestionu* (Πρὸς Ἡφαίστιωνα), *O geometriji* (Περὶ γεωμετρίας)

L

LAKID (Λακίδης), 3. st. pr. n. e. Grčki filozof, rodom iz Kirene. Neko je vrijeme bio na čelu Akademije. Priklonio se skeptički orijentiranim strujama svoje filozofske škole.

○ *O prirodi* (Περὶ φύσεως)

LAMISK (Λαμίσκος), 4. st. pr. n. e. Pitagorovac, rodom iz Tarenta. O njegovu zanimanju za Platonu kod Dionizija II izvještava Platon u 7. pismu.

○ nepoznato

LEUKIP (Λεύκιππος), 5. st. pr. n. e. Grčki filozof, podrijetlom vjerojatno iz Mileta, utemeljitelj atomističkog učenja. Boravio je u Eleji (možda kao Zenonov učenik), a kasnije je u Abderi osnovao vlastitu filozofsku školu. Teško je razgraničiti L. i Demokritov udio u formiranju atomističke teorije, budući da su se spisi filozofa ove škole prenosili bez naznačivanja autorova imena. Za dva od njih Teofrast izričkom kaže da su L. Demokritova je slava do te mjere zasjenila uspomenu na L. da su nikle ozbiljne sumnje u njegovo postojanje. One su danas odbačene kao neosnovane.

● *O umu* (Περὶ νοῦ), *Veliki red svijeta* (Μέγας διάκοσμος)

LIKOFRON (Λυκόφρων), 4. st. pr. n. e. Sofist, na glasu po umijeću govorničke improvizacije. Sljedbenik je Gorgijine stilističke metode i elejske filozofije.

● fragmenti filozofskih djela

LIKON iz Jasa (Λύκων), nepoznato vrijeme. Pitagorovac, navodno autor Pitagorine biografije.

○ Pitagorina biografija

LIKON iz Trosde (Λύκων), 3. st. pr. n. e. Grčki filozof, upravitelj peripatetičke škole u Ateni poslije Stratona iz Lampsaka.

○ nepoznato

LISID (Λύσις), 5. st. pr. n. e. Grčki filozof, rodom iz Tarenta. U Tebi je bio učitelj Epaminonda. Jedno od tzv. pitagorovskih pisama nosi njegovo ime.

○ nepoznato

LONGIN, Kasije (Cassius Longinus), 3. st. Grčki filozof i retor, novoplatonovac. Djelovao je najprije u Ateni gdje mu je učenic bio Porfirije. Kasnije postaje savjetnik kraljice Zenobije u Palmiri. Pored filozofije intenzivno se bavio i filologijom a njegova je učenost bila na veliku glasu. Spis *O uzvišenom* dugo mu se pogrešno pripisivao.

● *U vezi Plotina i Gentilijana* *Amelija o cilju* (Πρὸς Πλωτῖνον καὶ Γεντιλιανὸν Ἀμέλιων περὶ τέλους), *Proturječnost u vezi stoičkog učenja o duši* (Πρὸς τὴν τῶν στωικῶν περὶ ψυχῆς ἀντίρρησης)

○ *O ročelima* (Περὶ ἀρχῶν), *Pismo Ameliju* (Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ἀμέλιον), *O životu protiv prirode* (Περὶ τοῦ κατὰ φύσιν βίου)

LUCILIJE, Kvint ~ Balbo (Quintus Lucilius Balbus), 1. st. pr. n. e. Rimski filozof, stoik. Jedan je od likova u Ciceronovu spisu *De natura deorum*.

○ nepoznato

LUKIJE (Λούκιος), oko 100. Grčki filozof, stoik. Zabilježio je i objavio predavanja svog učitelja Musonija Rufa. Nije identičan s istoimenim prijateljem Heroda Atičkog.

● *Uspomene na filozofa Musonija* (Ἀπομνημονεύματα Μουσωνίου τοῦ φιλοσόφου)

M

MAKROBIJE, Ambrozije Teodozije (Ambrosius Theodosius Macrobius), oko 400. Rimski antikvar i filozof, pripadnik Simahova kruga. Njegovo najvažnije djelo, učeni dijalog praviljen po uzoru na Platonovu *Gozbu* nepotpuno je sačuvano: u centru je razgovora interpretacija Vergilijeva pjesničkog djela, više hvalospjev nego analiza. U komentaru *Scipionovu snu* odabrana se mjesta iz Ciceronova djela nastoje povezati s novoplatonovskom filozofijom. Osim kao utjecajan posrednik neoplatonizma kasnijim naraštajima, M. je stekao ugled i kao gramatičar i astronom.

● *Komentar Ciceronovu Scipionovu snu* (*Commentum ad Ciceronis somnium Scipionis*)

● *Saturnalije* (*Saturnalia*)

MAKSIM iz Efeza (Μάξιμος), 4. st. Neo-

platonovac, učenik Edesija iz Kapadokije. Bio je učitelj i prijatelj cara Julijana.

○ nepoznato.

MAKSIM iz Bizanta (Μάξιμος), nepoznato vrijeme: vjerojatno neoplatonovac, stoga često brkan s M. iz Efeza.

○ *O nerazrješivim oprekama* (Περὶ ἀλύτων ἀντιθέσεων), *O ročelima* (Περὶ καταρχῶν), *O brojevima* (Περὶ ἀριθμῶν), *Uspomena na Aristotela* (Ἐπιμόνημα εἰς Ἀριστοτέλην)

MAKSIM iz Likije (Μάξιμος), 4. st. Neoplatonovac, učitelj Libanijeva prijatelja Severa.

○ nepoznato.

MAKSIM iz Tira (Μάξιμος), 2. st. Grčki filozof i retor. Sam se smatrao platonovcem, ali mu djela pokazuju jake eklektičke crte i osobit utjecaj Aristotela i Stoe. Radi se o predavanjima koja se izdaju za improvizacije, a zapravo je riječ o pomno dotjeranim retoričkim tekstovima. Odabir građe i namjena široj publici ukazuju na snažan utjecaj helenističke dijatribe.

● *Predavanja* (Διαλέξεις)

MARIJE, Gaj ~ Viktorin Afer (Gaius Marius Victorinus Afer), 4. st. Rimski gramatičar, retor i filozof, podrijetlom iz Afrike. Djelovao je u Rimu i postigao znatan ugled kao retor. M. prijevodi, komentari i vlastita filozofska istraživanja odigrali su značajnu ulogu u posredovanju platonovske i neoplatonovske misli. Poslije prelaska na kršćanstvo morao je zatvoriti svoju školu. Djela iz tog razdoblja teološkog su karakter (komentari, ezgegetski spisi, himne).

● *Kandidu Arijanu* (*Ad Candidum Arrianum*), *O trojstvu protiv Arija* (*De trinitate contra Arium*), *O prihvaćanju termina „ista“ supstancija“* (*De homousio recipiendo*), *O trojstvu* (*De trinitate*)

● *Komentari apostola* (*Commentarii in apostolum*)

MARIN iz Neapola (Μαρίνος), 5. st. Neoplatonovac koji je naslijedio Prokla na mjestu voditelja atenske Akademije. Osim komentara Platonovim, Aristotelovim i Euklidovim spisima napisao je i Proklovu biografiju koja se čitava sačuvala.

● *Proklo ili o sredi* (Πρόκλος ἢ περὶ εὐδαμονίας)

● komentar uz Aristotelovu *Prvu analitiku*, komentar uz Aristotelov spis *O duši*, pismo o glavnim pitanjima Platonova *Parmenida*

○ komentar uz Platonova *Fileba*

MARKO AURELIJE Antonin (Marcus Aurelius Antoninus), – 121–180. Rimski car i filozof. Od Frontona i Heroda Atičkog dobio je izvanredno retoričko obrazovanje, a potom se posvetio filozofiji. Osobitu sklonost stoičkom učenju, pogotovo stoičkoj etici usadio mu je Junije Arulen Rustik. U vrijeme vršenja vladarske dužnosti, M. A. na grčkom je jeziku bilježio filozofska razmišljanja u obliku aforizama ili dijaloga sa samim sobom. Ovaj je filozofski dnevnik nastao pod snažnim utjecajem Epikteta i predstavlja prvu pojavu takve književne forme u grčkoj literaturi.

● *Samom sebi* (Τὰ εἰς εαυτὸν)

MECENAT, Gaj Cilnije (Gaius Cilnius Maecenas), 1. st. pr. n. e. Rimski političar, jedan od najbližih suradnika i savjetnika cara Augusta. Izišao je na glas kao pokrovitelj umjetnosti, a i sam je pomalo pisao. Njegovi dijalozi u tradiciji simpozijističke literature vjerojatno nisu bili djela osobite vrijednosti.

○ *Prometej* (*Prometheus*), *Gozba* (*Symposium*), *O svojoj profinjenosti* (*De cultu suo*), *Oktaviji* (*In Octaviam*), *Dijalozi* (*Dialogi*)

MELIS (Μέλισσος), 5. st. pr. n. e. Grčki filozof rodом sa Sama, jedan od posljednjih predstavnika elejske škole, učenik Parmenidov. Sačuvani fragmenti pokazuju da je u nekim stavovima odstupao od Parmenidova učenja.

● *O prirodi ili o biću* (Περὶ φύσεως ἢ Περὶ τοῦ ὄντος)

MENEDEM (Μενέδημος), 3. st. pr. n. e. Grčki filozof. Kao Kolotov učenik bio je najprije epikurovac, da bi se kasnije priklonio inicijama. Kod Plutarha su sačuvani fragmenti polemike koja se povodom ovog preobraćenja razvila.

● polemika protiv Epikurova učenja

MENEDEM iz Eretrije (Μενέδημος), 4/3. st. pr. n. e. Grčki filozof, učenik Stilona iz Megare. U Eretriji je osnovao vlastitu

filozofsku školu o čijem se učenju ne zna mnogo.

○ nepoznato

METRODOR iz Lampsaka¹ (Μητρόδωρος), 5/4. st. pr. n. e. Grčki filozof, učenik Anaksagorin. Prema Platonu, bavio se alegorijskom interpretacijom Homera i držao o tome predavanja u Ateni.

● *O Homeru* (Περὶ Ὁμήρου)

METRODOR iz Lampsaka² (Μητρόδωρος), 4/3. st. pr. n. e. Prijatelj i učenik Epikurova koji u svojim spisima, uglavnom bez veće samostalnosti, izlaže filozofiju svoga učitelja.

○ *Protiv liječnika* (Πρὸς τοὺς ἰατροὺς), *O osjetima* (Περὶ αἰσθήσεων), *Protiv Timokrata* (Πρὸς Τιμοκράτην), *O velikodušnosti* (Περὶ μεγαλοψυχίας), *O Epikurovu lošem zdravlju* (Περὶ τῆς Ἐπικούρου ἀρρωστίας), *Protiv dijalektičara* (Πρὸς τοὺς διαλεκτικούς), *Protiv sofista* (Πρὸς τοὺς σοφιστὰς), *O putu k mudrosti* (Περὶ τῆς ἐπὶ σοφίαν πορείας), *O promjeni* (Περὶ τῆς μεταβολῆς), *O bogatstvu* (Περὶ πλούτου), *Protiv Demokrita* (Πρὸς Δημόκριτον), *O plemenitosti* (Περὶ εὐγενείας), *O tome da je veći uzrok sreće u nama nego u okolnostima* (Περὶ τοῦ μείζονα εἶναι τῆσ παρ' ἡμᾶς αἰτίαν πρὸς εὐδαιμονίαν τῆσ ἐκ τῶν πραγμάτων), *O bogovima* (Περὶ θεῶν), *Svjedočanstva* (?) (Μαρτυρία), *Protiv Platonova*, *Gorgije* (Πρὸς τοῦ Πλάτωνος Γοργίαν), *Protiv Eutifrona* (Πρὸς τὸν Εὐθύφρονα), *O pjesničkim djelima* (Περὶ ποιημάτων), *Protiv onih koji govore da su govornici dobri zahvaljujući istraživanju prirode* (Πρὸς τοὺς ἀπὸ φυσιολογίας λέγοντας ἀγαθοὺς εἶναι ῥήτορας), *Savjeti* (?) (Ἐπιθέκηαι), *O filozofiji* (Περὶ φιλοσοφίας), *Pisma* (Ἐπιστολαί)

METRODOR iz Skepside (Μητρόδωρος), 2. st. pr. n. e. Filozof i retor, učenik Karneadov. Djelovao je na Rodu i u Rimu. Sačuvani su fragmenti njegovih povijesnih djela.

○ *O običaju* (*životinja*) (Περὶ συνθηείας), *Aleksandar ili O tome da nerazumne životinje imaju razum* (Ἀλέξανδρος ἢ περὶ τοῦ λόγου ἔχειν τὰ ἄλογα ζῶα)

METRODOR s Hija (Μητρόδωρος), oko 400. pr. n. e. Grčki filozof, učenik Demo-

kritov. Sačuvani fragmenti prikazuju ga kao skeptika. Pored filozofije bavio se meteorologijom i historiografijom.

● *O prirodi* (Περὶ φύσεως)

METROKLO (Μητροκλής), 4/3. st. pr. n. e. Filozof rodom iz Maronije u Trakiji. Bio je Teofrastov učenik, a potom se priklonio kinicima. Svojim je poučnim sentencijama i poentiranim izrekama bitno pridonio propagandi kiničke filozofije.

○ *Hrije* (Χρεία)

MINUKIJAN (Μινοκιανός), 3. st. Grčki retor, Atenjanin. Spis u kojem razlaže razne načine dokazivanja pod snažnim je utjecajem peripatetičke tradicije.

○ *O rokušajima dokazivanja* (Περὶ ἐπιχειρημάτων)

MISON (Μύσων), oko 600. pr. n. e. Grčki filozof, katkada ubrajan među sedmoricu mudraca.

○ nepoznato

MODERAT (Μοδέρατος), 1. st. Neopitagorovac, rodom iz Gada. Pitagorovsku mistiku brojeva interpretirao je u neoplatonovskom smislu. Čini se da je Platonova temeljna načela izvodio iz pitagorovskog učenja o brojevima.

○ *Pitagorovske rasprave* (Πυθαγορικά σχολα)

MONIM (Μόνιμος), 4. st. pr. n. e. Kinik rodom iz Sirakuze. Pisao je parodije, a spominje se i neki njegov protreptički govor. Navodno je stvorio tzv. *σπουδαγωγέλιον*, književni oblik u kome se ozbiljne misli šaljivo formuliraju.

○ *O nagonima* (Περὶ ὁρμών), *Savjeti* (Προτρεπτικός)

MUZONIJE, Gaj ~ Ruf (Gaius Musonius Rufus), 1. st. Stoik rodom iz Volzinja, Rimljanin koji je govorio grčki. Učenici su mu bili Dion iz Pruze i Epiktet. Nije ostavio nikakvih spisa, ali su sačuvana njegova predavanja, kako ih je zabilježio M. učenik Lukije. Uglavnom se konzervativno drži stoičke tradicije, a raspon tema vrlo je širok.

○ bez pisanih djela

N

NAUSIFAN (Ναυσυράνης) iz Teja, 4. st. pr. n. e. Učenik Demokritov i Pironov, učitelj Epikurov. Bavio se spoznajnim i etičkim problemima, u aktualnom prijedoru između retorike i filozofije branio ovu potonju. Očuvani su tek neznatni fragmenti njegova djela.

● *Tronošac* (Τρόπος)

NELEJ (Νηλεύς) iz Skepside, 4/3. st. pr. n. e. Učenik Aristotelov i Teofrastov. Kao Teofrastov nasljednik došao u posjed Aristotelove ostavštine, koja je zatim, poslije njegove smrti, došla u ruke Apelikonta iz Teja (v.). O njegovu učenju i eventualnim djelima ništa se поблиže ne zna.

○ nepoznato

NIKOLAJ iz Damaska (Νικόλαος ὁ Δαμασκηνός), 1. st. pr. n. e. Poznatiji kao historiograf i savjetnik Heroda I, N. se bavio i filozofijom u duhu peripatetičke tradicije. Od više njegovih filozofskih djela poznati su samo naslovi; jedno, botaničkoga sadržaja, poznato je po latinskom prijevodu s arapskoga.

● *O Aristotelovoj filozofiji* (Περὶ τῆς Ἀριστοτέλους φιλοσοφίας), *O bogovima* (Περὶ θεῶν), *O ljepoti u djelovanju* (Περὶ τῶν ἐν πρακτικοῖς καλῶν), *O svemiru* (Περὶ τοῦ παντός) (?)

NUMENIJE (Νουμήνιος) iz Apameje, 2. st. n. e., platonovac. Poznao dobro pitagorovska i orijentalna, napose hebrejska učenja. Platonov dualizam prvoga boga i tvorca revidirao je učenjem o trima božanstvima, anticipirajući tako srodnu Plotinovu tezu. Njegova djela, od kojih su sačuvani samo fragmenti, bila su presudna za razvoj neoplatonizma, kako pokazuje već i kratkotrajna lektira Plotina.

● *O prijedoru akademičara s Platonom* (Περὶ τῆς Ἀκαδημαϊκῶν πρὸς Πλάτωνα διαστάσεως), *O neiskazivom u Platonu* (Περὶ τῶν παρὰ Πλάτωνα ἀπορητῶν), *O dobru* (Περὶ τὰγαθοῦ), *O besmrtnosti duše* (Περὶ ἀφθαρσίας ψυχῆς), *Pupavac* ("Ἐποψ), *O brojevima* (Περὶ ἀριθμῶν), *O mjestu* (Περὶ τόπου)

O

OKEL (Ὀκελλος) iz Lukanije, 22. st. pr. n. e. (7). Pogrešno smatran za učenika Pitagorina. Sastavljač spisa o prirodi univerzuma koji pokazuje snažan utjecaj Aristotelove kozmološke koncepcije.

● *O prirodi svemira* (Περὶ τῆς τοῦ παντός φύσεως)

OLIMPIODOR (Ὀλυμπόδωρος) iz Aleksandrije, 6. st. n. e. Neoplatonovac, učenik Amonija, sina Heremijina (v.). Sastavljač jedne Platonove biografije i niza komentara uz različita Platonova i Aristotelova djela.

● *Bilješke uz Platonova 'Alkibijada' prema kazivanju velikoga filozofa Olimpiodora* (Σχόλια εἰς τὸν Πλάτωνος Ἀλκιβιάδην ἀπὸ φωνῆς Ὀλυμπιόδωρου τοῦ μεγάλου φιλοσόφου), *Bilješke, uz romoć Božju, uz Platonova 'Gorgiju' prema kazivanju velikoga filozofa Olimpiodora* (Σχόλια σὺν θεῷ εἰς τὸν Πλάτωνος Γοργίαν ἀπὸ φωνῆς Ὀλυμπιόδωρου τοῦ μεγάλου φιλοσόφου), *Bilješke filozofa Olimpiodora uz Platonova 'Fedona'* (Ὀλυμπιόδωρου φιλοσόφου σχόλια εἰς τὸν Πλάτωνος Φαιδῶνα), *Bilješke uz Platonova 'Fileba'* (Σχόλια εἰς τὸν Πλάτωνος Φίληβον), *Uz predgovor 'Logike'* (Εἰς τὰ προλεγόμενα τῆς λογικῆς), *Bilješke uz Aristotelove 'Kategorije'* (Σχόλια εἰς τὰς Ἀριστοτέλους κατηγορίας); Platonov životopis, Komentar uz Aristotelovu *'Meteorologiju'*

○ Komentar uz Porfirijev *'Uvod'*

ORACULA SIBYLLINA. 2. st. pr. n. e. — 2. st. n. e. Tradicionalni naziv zbirke proročanstava kršćanskoga i hebrejskoga podrijetla u 4200 heksametara i 12 (prvobitno 14) knjiga. Materijal zbirke definitivno je uobličen kasnoantičkom redakcijom (5. s. n. e.)

● Proročanstva Sibiļa (Oracula Sibyllina)

ORIGEN (Ὀριγένης), 3. st. n. e. Neoplatonovac, učenik Amonija Sake (v.), nije identičan s istoimenim crkvenim ocem. Sastavljač dviju knjiga o demonima i o tvorcu svijeta. Učenje mu se prilično razlikovalo od Plotinova.

○ *O demonima* (Περὶ δαμόνων), *O tome da je Kralj Jedini tvorac* ("Ὅτι μόνος ποιητῆς ὁ βασιλεύς)

P

PANETIJE (Παναίτιος) iz Linda na Rodu, oko 185 — oko 110. pr. n. e. Učenik Krateta iz Mala i Diogena iz Babilona, učitelj Posidonija iz Apameje (v). Stoik, od 129. pr. n. e. vođa škole, najznačajniji predstavnik tzv. srednje stoe. Iako se bavio naslijeđenim stoičkim problemima kozmologije i spoznajne teorije, Panetije je najviše pridonio razradi etičkih načela škole, ilustrirajući ih u kontekstu političke prakse. Njegova rasprava *O dužnosti* prilično je dobro poznata po Ciceronovoj preradi u dvjema knjigama *De officiis*. Njegova praktično orijentirana etika bila je jedan od presudnih poticaja za razvoj rimske etičke refleksije.

○ *O dužnosti* (Περὶ τοῦ καθήκοντος), *O providnosti* (Περὶ προνοίας), *O državi* (Περὶ πολιτείας), *O duševnom miru* (Περὶ εὐθυμίας), *O filozofskim školama /O Sokratu i sokratovcima, ?/* (Περὶ ἀφρέσεων) / *Περὶ Σωκράτους καὶ τῶν Σωκρατικῶν, ?/*

PARMENID (Παρμενίδης), iz Eleje, 6/5. st. pr. n. e. Od njegova didaktičkoga epa *O prirodi* očuvano je 155 stihova. Po njemu, biće je nastalo, nepropadljivo, nepomično, nedjeljivo, ograničeno u svojoj tvari. Do istine koja je u biću može se doprijeti samo mišlju, jer čula varaju. Tri su metode filozofskoga istraživanja koje se mogu zamisliti. Prva polazi od pretpostavke da predmet istraživanja nužno postoji, druga da nužno ne postoji, treća i da postoji i da propada. Od tih triju putova prihvatljiv je samo prvi, jer se može spoznati samo ono što jest i što ne može ne biti.

● *O prirodi* (Περὶ φύσεως)

PEREGRIN PROTEJ (Περεγρίνος Πρωτεύς), ? — 165. n. e. Kinik, bivši kršćanin, poznat iz satirične Lukijanove invective kojoj je neposredan povod bilo teatralno Peregrinovo samoubojstvo u Olimpiji. Kinik Teagen sastavio je njemu u čast pohvalni spis.

○ nepoznato

PERSEJ (Περσαῖος) iz Kitija, ? — 243. pr. n. e. Stoik, učenik sugrađanina Zenona, koji ga je kao prijestolonasljednikova odgajatelja poslao na dvor Antigona Gonate. Poginuo kao zapovjednik Korinta. Osim o spartanskoj državi, pisao je o etičkim problemima

i sastavljao tzv. „gozbene“ (simpozijски situirane) dijaloge.

○ *Spartanska država* (Λακωνική πολιτεία), *Gozbene dijalozi* (*Gozbene zabilješke*) (Συμποτικὸι διάλογοι / Συμποτικὰ ὑπομνήματα), *O bogovima* (Περὶ θεῶν), *O bezboštву* (Περὶ ἀσεβείας), *O kraljevstvu* (Περὶ βασιλείας), *O braku* (Περὶ γάμου), *Tijest* (Θυσίης), *O ljubavima* (Περὶ ἐρώτων), *Nagovori* (Προτρεπτικοὶ λόγοι), *Dijatribe* (Διατριβαί), *Hrije* (Χρηαίαι)

PETRON (Πέτρων) iz Himera, 6/5. st. pr. n. e. Pitagorovac, razrađivao Pitagorino učenje o brojevima. Tumačio kozmički red s pomoću istostranog trokuta.

○ nepoznato

PIRON (Πύρρων) iz Elide, oko 360 – oko 270. pr. n. e. Učenik Brisona i demokritovca Anaksarha, učitelj Nausifana i Filona iz Ate-ne (v.), osnivač skeptičke škole. Sam nije ništa pisao; njegovo je učenje poznato iz Timona (v.) i, naročito, Seksta Empirika (v.). Duševni mir, prema učenju Pironovu, može se postići samo izbjegavanjem sudova, mišljenja i nagnuća koja mogu uzrokovati pomutnju duše. Kako se svakog tvrdnji može suprotstaviti protutvrdnja, jedini je izlaz uzdržavanje (ἐποχή) od davanja bilo kakvih sudova. Osim na srednju Akademiju, Pironovo je učenje utjecalo i na tzv. empiričku školu u grčkoj medicini (Filin s Koja) i ponovno je oživjelo u tzv. drugom skepti-cizmu.

○ bez pisanih djela

PITAGORA (Πυθαγόρας) sa Sama, oko 570 – oko 480. Preselio se oko 530. u Južnu Italiju i u Krotonu osnovao zajednicu koja se odlikovala ne samo religijskim i filozofskim nego i političkim jedinstvom. Sam nije ništa pisao; djela koja su očuvana pod njegovim imenom (npr. *Zlatne riječi*, *Pitagorine zabilješke* itd.) kasnije su krivotvorine. Antička je tradicija emblematičnim za njegovo religijsko učenje smatrala tezu o seobi duša i iz nje izveden propis o zabrani jedenja mesa. Od njegovih kozmoloških i spoznajnoteorijskih postavaka najvažnije je isticanje broja kao oblikovnog načela svijeta. Tako pobuđeni matematički interes utjecao je dvojako: na razvoj egzaktnih istraživanja, muzikoloških, astronomskih i geometrijskih, i – s druge strane – na razvoj brojčane sim-bolike (pojam idealnoga broja, harmonije sfera itd.)

○ bez pisanih djela

PITAK (Πιτακός) v. Diogen Laertije.

PLATON (Πλάτων) 428/7 – 348/7 pr. n. e. Glasoviti atenski filozof, učenik Sokratov (v.). Slijedeći tradiciju koja seže još do Trasila (v.), njegova se pisana ostavština u cjelovitim izdanjima redovno razvrstava u devet tetralogija, koje sadržavaju 35 filozof-skih rasprava i zbirku od 13 pisama. Dijelovi toga korpusa nesumnjivo su krivotvorine: dijalozi Hiparh, Ljubavnici, Teaget, Minoj te sva pisma osim – kako se danas pretežno drži – šestoga, sedmoga i osmoga. Vjerojat-ne su krivotvorine Klitofont, Veći Hipija, oba Alkibijada, Dodatak zakonu. Preostalih dvadeset šest filozofskih djela, 25 dijaloga i nedijaloška Obrana Sokratova neosporno su autentični tekstovi. Tridesetak epigrama očuvanih pod Platonovim imenom filozofski su nezanimljivi. Nijedan izvorni Platonov tekst nije izgubljen.

Suvremeni istraživači drže da u pokušaju razumijevanja cjelina njegova učenja treba uvažavati ne samo njegove očuvane autentične tekstove već i posredne zaključke o njegovu ezoteričnom, izvorno usmenom naučavanju. Takvu metodičku orijentaciju podupire ne samo autoritativno svjedočanstvo Aristotelovo (*Fizika 209b*, prikaz Platonova učenja u prvoj knjizi *Metafizike*), već i izjave samog Platona o pretpostavljanju usmenog objašnjenja pismenom fiksanju misli (*Fedro 275e*; *Sedmo pismo 341c*). Prema Platonu, uzrok svekolika bitka jest Jedno, identično s Dobrom. Pojavni je svijet odražen i svijet ideja, trajnih i nepromjenljivi-h. Takva ontologija, u kojoj vrhovno mje-sto pripada Dobru, određuje i filozofiju kao znanost o Dobru. U daljnjem izvodu, takva filozofska orijentacija zahtijeva pomak inte-resa prema antropologiji i, u užem smislu, teoriji spoznaje. Čovjekovu spoznaju prema idejama usmjeruje filozofski eros. Nuždan je preduvjet za to čovjekova duša koja je prije egzistirala u svijetu ideja i ponovno će se u nj vratiti. Duša je trodjelna, sastoji se od na-gonskoga, voljnoga i razumskoga dijela, koje sve objedinjuje vrlina.

Preciznu kronologiju Platonovih djela, a time i detalje mijena u njegovu učenju, nemoguće je ustanoviti. Različitim meto-dama, ponajviše čestotnom analizom leksika i analizom unutrašnjih kompozicijskih ka-rakteristika dijaloga, za nešto više od polo-vice Platonovih spisa može se ustanoviti prilično pouzdana relativna kronologija. Rani dijalozi (*Lahet*, *Harmid*, *Eutifron*, *Lisis*) odlikuju se upadnim interesom za portretiranje Sokrata kao lika i težnjom za postizanjem definicije koja se, međutim, redovno izjalovljuje u aporatičnom završetku dijaloga. Toj fazi pripadaju još zacijelo i *Obrana Sokratova*, *Kriton* i

Manji Hipija. Tipični dijalog tzv. „srednjeg razdoblja“ konstruira se kao naknadno iz-vješće o nekom prethodno održanom raz-govoruu, a završava se nekim asertornim stav-om. Takva su djela *Fedon*, *Gozba*, *Država*. U posljednjoj fazi, najavljenju *Parmenidom* i *Teetetom*, Sokrat gubi dotad neosporeno predišnje mjesto, a interes se Platonov kon-centrira na ključna kozmološka, ontološka i plitickoteorijska pitanja (*Sofist*, *Državnik*, *Fileb*, *Timej*, *Zakoni*).

● *Država* (Πολιτεία), *Državnik* (Πολιτικός), *Eutidem* (Εὐθύδημος), *Eutifron* (Εὐθύφρων), *Fedon* (Φαίδων), *Fedro* (Φαίδρος), *Fileb* (Φίλιβος), *Gorgija* (Γοργίας), *Harmid* (Χαρμίδης), *Hipija manji* (Ἰππίας ἐλάττω), *Ion* (Ἴων), *Kratil* (Κρατύλος), *Kritija* (Κριτίας), *Kriton* (Κρίτων), *Lahet* (Λάχης), *Lisis* (Λύσις), *Meneksen* (Μενέξενος), *Menon* (Μένων), *Obrana Sokratova* (Ἀπολογία Σωκράτους), *Parmenid* (Παρμενίδης), *Protagora* (Πρωταγόρας), *Sofist* (Σοφιστής), *Simpozij/Gozba* (Συμπόσιον), *Teetet* (Θεαιτήτος), *Timej* (Τίμαιος), *Zakoni* (Νόμοι)

PLOTIN (Πλωτῖνος), 205 – 270. n. e., učenik Amonija Sake (v.), učitelj Porfirijev (v.), tvorac najcjelovitijega filozofskog siste-ma u golemu rasponu od Aristotela do Tome Akvinskog. Filozofijom se počeo baviti u 28. godini, oko 40. preselio se iz Aleksan-drije u Rim, publicirati počeo tek u 50. godini. Njegove oglede, prvobitno namijenje-ne za interne potrebe škole, tematski je oko 300. n. e. u šest deveteročlanih nizova (tzv. eneade) razvrstao učenik Porfirije, žrtvujući njihov kronološki red sistematič-nosti. U prvoj eneadi nalaze se pretežno etički i estetički spisi, u drugoj i trećoj fi-zika i kozmologija, u četvrtoj psihologija, u petoj i šestoj metafizika, logika i epistemolo-gija. U Plotinovoj reinterpretaciji Platono-va sustava centralno mjesto zauzima učenje o petoslojnoj organizaciji svijeta. Vrhovno načelo, nematerijalna i bezlična snaga, „Jed-no“ iz *Država*, emanacijom konstituira niže oblike stvarnosti: um (νοῦς), dušu (ψυχή) i prirodu (ψύσις). Gola materija (ἄλη), prema Plotinu nebiće, samo idealno egzistira kao granica emanacije Jednoga. Ovakvu makro-kozmičku raslojenost mikrokozmički re-prezentira čovjek. Njegova je svijest nor-malno na razini Duše, koja zbog svoje nesavršenosti percipira u nizu i razdvojeno, dakle tako da uspostavlja kategorije vrema-i prostora. No čovjek može spuznuti na nižu, sanjalačku svijest Prirode, ali i uzdići se na višu razinu Uma. Najviši stupanj

„iskakanja“ iz normalne razine svijesti (ἐκστασις) jest sjedinjenje s vrhovnim načelom, s Jednim (ἕνωσις). Do toga se dospijeva rijetko, neovisno o bilo kakvoj nadnaravnoj milosti, askezom, čistim ži-votom, zadubljenošću u znanost i proma-tranjem lijepoga. Na području psihologije značajni su Plotinovi prilozii teoriji percip-cije, svijesti i pamćenja; na području etike najpoticajniji njegov doprinos jest rasprava o podrijetlu zla; u estetici revizija Platono-va učenja o podređenom položaju umjet-nosti prema prirodi (prema Plotinu, umjet-nost i priroda dva su ravnopravna načina oblikovanja materije).

● (*Redoslijed prema Porfirijevu katalogu*): *O lijepom* (Περὶ τοῦ καλοῦ) *O besmrtnosti duše* (Περὶ ψυχῆς ἀθανασίας) *O sudbini* (Περὶ εἰμαρμένης) *O duševnoj tvari* (Περὶ οὐσίας τῆς ψυχῆς) *O umu, idejama i biću* (Περὶ νοῦ καὶ τῶν ἰδεῶν καὶ τοῦ ὄντος) *O silasku duše u tijela* (Περὶ τῆς εἰς τὰ σώματα καθόδου τῆς ψυχῆς) *Kako iza Prvog slijedi ono što je poslije Prvoga i o Jednome* (Πῶς ἀπὸ τοῦ πρώτου τὸ μετὰ τὸ πρώτου καὶ περὶ ἐνός) *Da li su sve duše jedna?* (Ἐἰ ἀπὸ πᾶσαι ψυχαὶ μία) *O Dobru ili o Jednome* (Περὶ τἀγαθοῦ ἢ τοῦ ἐνός) *O trima prvotnim bitnostima* (Περὶ τῶν πρώτων ἀρχικῶν ὑποστάσεων) *O nastanku i redoslijedu onoga što je iza Prvoga* (Περὶ γενέσεως καὶ τάξεως τῶν μετὰ τὸ μετὰ τὸ πρώτου) *O dvjema tvarima* (Περὶ τῶν δύο ὄλων) *Različita istraživanja* (Ἐπισκεψέεις διάφοροι) *O kružnom kretanju* (Περὶ τῆς κυκλοφορίας) *O demonu kojemu smo pali u dio* (Περὶ τοῦ εἰληχότου ἡμᾶς δαίμονος), *O opravdanu samoubojstvu* (Περὶ ἐβλόγου ἐξαγωγῆς) *O kakvoći* (Περὶ ποιότητος) *Postoje li i ideje pojedinačnoga?* (Ἐἰ καὶ τῶν καθέκαστὰ εἰσω ἰδέαι) *O vrlinama* (Περὶ ἀρετῶν) *O dijalektici* (Περὶ διαλεκτικῆς) *Kako se kazuje da je duša u sredini između nedjeljive i podijeljene tvari* (Πῶς ἡ ψυχὴ τῆς ἀμερίστου καὶ μεριστῆς οὐσίας μέση εἶναι λέγεται) *O tome kako je biće, jedno i isto, posvuda ujedno cijelo* (2 knjige) (Περὶ τοῦ τὸ ὅν ἐν καὶ ταυτὸ ὄν ἅμα πανταχοῦ εἶναι ἅλον βεβῆλα δύο) *O tome kako ono što je s onu stranu bića ne misli; što je prvo, a što drugo misleće?* (Περὶ τοῦ τὸ ἐπέκεινα τοῦ ὄντος μὴ νοεῖν καὶ τί τὸ πρώτως νοεῖν καὶ τί τὸ δευτέρως νοεῖν) *O tvornom i mogućem* (Περὶ τοῦ δυναμει καὶ ἐνεργεια) *O neosjetljivosti onoga što je bestjelasno* (Περὶ τῆς τῶν ἀσωμάτων ἀπαθείας) *O duši* (3 knjige) (Περὶ ψυχῆς) *O razmatranju*

(Περὶ θεωρίας) *O umnoj ljepoti* (Περὶ τοῦ νοητοῦ κάλλους) *O umu i o tome kako umno ne postoji izvan uma; o dobru* (Περὶ τοῦ καλοῦ καὶ ὅτι οὐκ ἔξω τῶν νοητῶν καὶ περὶ τὰ γαθοῦ) *Protiv gnostika* (Πρὸς τοὺς γνωστικούς) *O brojevima* (Περὶ ἀριθμῶν) *Kako ono što izdaleka gledamo izgleda maleno* (Πῶς τὰ πόρρω δρώμενα μικρὰ φαίνεται) *Proteže li se sreća u vremenu* (Εἰ ἐν παρατάσει χρόνου τὸ εὖ δαμονεῖν) *O potpunu mijezanju* (Περὶ τῆς δι' ὄλων κράσεως) *Kako je nastalo mnoštvo ideja i o dobru* (Πῶς τὸ πλῆθος τῶν ἰδεῶν υπέστη καὶ περὶ τὰ γαθοῦ) *O slobodnoj volji* (Περὶ τοῦ ἐκούσιου), *O kozmosu* (Περὶ τοῦ κόσμου), *O percipiranju i sjećanju* (Περὶ αἰσθήσεως καὶ μνήμης) *O vrstama bića, 3 knjige* (Περὶ τῶν τοῦ ὄντος γενῶν) *O vječnosti i vremenu* (Περὶ αἰώνος καὶ χρόνου) *O sreći* (Περὶ εὐδαιμονίας) *O providnosti* (Περὶ προνοίας) *O spoznajućim bitnostima i o onostranom* (Περὶ τῶν γνωριστικῶν ὑποστάσεων καὶ τοῦ ἐπέκεινα), *O ljubavi* (Περὶ ἔρωτος), *Što je zlo?* (Τί ἐστὶ τὸ κακόν), *Djeluju li zvijezde?* (Εἰ ποιεῖ τὰ ἀστρα) *Što je živo biće?* (Τί τὸ ζῶον) *O sreći* (Περὶ εὐδαιμονίας)

posrednika i tumača nedostupnih filozofijskih učenja goleme.

Napomena: popis koji slijedi temelji se na tzv. *Lamprijinu katalogu*, od 42. kataloške jedinice do kraja. Iz popisa je izostavljeno samo prvih četrdesetak naslova koji pripadaju opusu Plutarha-biografa, a pridodano je osamnaest naslova autentičnih ili dvojbenih P. spisa koji se na njemu ne nalaze. Očuvani spisi *Moralia* navode se prema tradicionalnom poretku iz Stephanusova izdanja (1572).

● *O odgoju djece* (Περὶ παιδῶν ἀγωγῆς), *Kako mladić treba slušati pjesme* (Πῶς δεῖ τὸν νέον ποιημάτων ἀκοῦειν), *O slušanju* (Περὶ τοῦ ἀκοῦειν), *Kako se laskavac može razlučiti od prijatelja* (Πῶς ἄν τις διακρίνει τὸν κόλακα τοῦ φίλου), *Kako se može osjetiti vlastit napredak u vrlini* (Πῶς ἄν τις αἰσθῆται ἐαυτοῦ προκόπτωντος ἐπ' ἀρετῆς), *Kako je moguće okoristiti se neprijateljima* (Πῶς ἄν τις ὑπ' ἐχθρῶν ὠφελετο), *O mnoštvu prijatelja* (Περὶ πολυφιλίας), *O sudbini* (Περὶ τύχης), *O vrlini i zloći* (Περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας), *Utjeha Apoloniju* (Παραμυθητικὸς πρὸς Ἀπολλώνιον) *Zdravstvene upute* (Ἰγνῶν παραγγέλματα), *Bračne upute* (Γαμικὰ παραγγέλματα), *Gozba sedam mudraca* (Τῶν ἑπτὰ σοφῶν συμπόσιον), *O praznovjerju* (Περὶ δευσιδαιμονίας), *Izreke kraljeva i vojskovođa* (Ἀπορρήματα βασιλέων καὶ στρατηγῶν), *Spartanske izreke* (Ἀπορρήματα Λακωνικὰ), *Drevne spartanske uredbe* (Τὰ παλαιὰ τῶν Λακαδαίμωνίων ἐπιτηδεύματα), *Izreke Spartanki* (Λακωνῶν ἀπορρήματα), *Vrlins žena* (Γυναικῶν ἀρεταί), *Rimska pitanja* (Ἀἴτια Ῥωμαϊκὰ), *Grčka pitanja* (Ἀἴτια Ἑλληνικὰ), *Zbirka usporednih grčkih i rimskih povijesnih priča* (Συναγωγὴ ἱστορικῶν παραλλήλων Ἑλληνικῶν καὶ Ῥωμαϊκῶν), *O sreći Rimljana* (Περὶ τῆς Ῥωμαίων τύχης), *O Aleksandrovoj sreći ili vrlini* (Περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου τύχης ἢ ἀρετῆς), *Jesu li Atenjani bili slaviji u ratu ili u mudrosti?* (Πότερον Ἀθηναῖοι κατὰ πόλεμον ἢ κατὰ σοφίαν ἐνδοξότεροι), *O Izidi i Ozirisu* (Περὶ Ἰσίδος καὶ Ὀσίριδος), *O slonu E u Delfima* (Περὶ τοῦ Εἰ τοῦ ἐν Δέλφοις), *O tome kako Pitija više ne prorije u metru* (Περὶ τοῦ μὴ χεῖν ἔμμετρα νῦν τὴν Πυθίαν), *O neostvarenim proroštvima* (Περὶ τῶν ἐκλεουσιῶν χρηστηρίων), *Može li se vrlina naučiti* (Εἰ διδασκτὸν ἢ ἀρετῆς), *O moralnoj vrlini* (Περὶ τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς), *O susrezanju srdžbe* (Περὶ ἀοργίας), *O duševnom miru* (Περὶ εὐθυμίας), *O bratskoj ljubavi* (Περὶ φιλαδελφίας), *O ljubavi prema rotnomstvu* (Περὶ τῆς εἰς τὰ ἔγκρινα φιλοστοργίας), *Je li zloća dostatna za zlu sreću?* (Εἰ ἀντίρρητος ἢ κακία πρὸς κακοδαιμονίαν), *Je li gore trpljenje duše ili tijela?* (Πότερον τὰ τῆς ψυχῆς ἢ τὰ τοῦ

σώματος πάθη χείρονα), *O brbljivosti* (Περὶ ἀδολεσχίας), *O znatiželji* (Περὶ πολυπραγμοσύνης), *O hlepnji za bogatstvom* (Περὶ φιλοπλουτίας), *O lažnom stidu* (Περὶ δυσωπίας), *O zavisti i mržnji* (Περὶ φθόνου καὶ μίσους), *O samohvali bez izazivanja zavisti* (Περὶ τοῦ ἐαυτὸν ἐπαυεῖν ἀνεπιφθόνως), *O onima koje božanstvo kažnjava sa zakašnjenjem* (Περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ βραδέως τιμωρουμένων), *O sudbini* (Περὶ εἰμαρμένης), *O Sokratovu duhu-zaštitniku* (Περὶ τοῦ Σωκράτους δαιμονίου), *O izgnanstvu* (Περὶ φυγῆς), *Utjeha ženi* (Παραμυθητικὸς πρὸς τὴν γυναῖκα), *Gozba pitanja* (Συμποσιακῶν προβλημάτων βιβλία θ'), *O ljubavi* (Ἐρωτικὸς), *Ljubavne pripovijesti* (Ἐρωτικὰ διηγήσεις), *O tome kako filozof najviše treba raspravljati s vođama* (Περὶ τοῦ ὅτι μάλιστα τοῖς ἡγεμόσι δεῖ τὸν φιλόσοφον διαλέγεσθαι), *Neobrazovanom vodi* (Πρὸς ἡγεμόνα ἀπαίδευτον), *Je li državnistvo za starca?* (Εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον), *Državničke upute* (Πολιτικὰ παραγγέλματα), *O jednovlašću, narodnoj vlasti i vlasti nekolicine* (Περὶ μοναρχίας καὶ δημοκρατίας καὶ ὀλιγαρχίας), *O tome kako ne treba uzajmijivati* (Περὶ τοῦ μὴ δεῖν δαλεῖζεσθαι), *Sažetak usporedbe Aristofana i Menandra* (Συγκρίσις Ἀριστοφάνους καὶ Μενάνδρου ἐπιτομή), *O Herodotovoju zlobi* (Περὶ τῆς Ἡροδότου κακοηθείας), *O licu koje se ukazuje na mjesečevu krugu* (Περὶ τοῦ ἐμφανωμένου προσώπου τῷ κύκλῳ τῆς σελήνης), *O hladnom ročelu* (Περὶ τοῦ πρώτως ψύχρου), *O tome da li je korisnija voda ili vatra* (Περὶ τοῦ πότερον ὕδωρ ἢ πῦρ χρησιμώτερον), *Jesu li domišljatije kopnene ili vodene životinje?* (Πότερον τῶν ζῶων φρονιμώτερα τὰ χερσαῖα ἢ τὰ ἐνυδρῶν), *O tome da se nerazumne životinje služe razumom* (Περὶ τοῦ τὰ ἄλογα λόγῳ χρῆσθαι), *O jedenju mesa* (Περὶ σαρκοφαγίας), *Platonovska pitanja* (Πλατωνικὰ ζητήματα), *O stvaranju duše u Timeju* (Περὶ τῆς ἐν Τιμαίῳ ψυχογονίας), *Sažetak rasprave o stvaranju duše u Timeju* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (Ἐπιτομή τοῦ περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας), *O protuslovljima stoika* (Περὶ Στωικῶν ἐναντιωματίων), *Sažetak rasprave o tome kako stoici iznose veće besmislice nego pjesnici* (Ἐπινοψία τοῦ ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι), *O tome da se po Epikuru ni živjeti ne može ugodno* (

stoika (Περὶ συνηθείας πρὸς τοὺς Στωϊκοὺς), *Protiv Epikurova predavanja o bogovima* (Πρὸς τὴν τοῦ Ἐπικούρου ἀκρόαση περὶ θεῶν), *O prijateljstvu, Bitinu* (Πρὸς Βιθυνὸν περὶ φίλων), *Amonije ili o tome kako se u zloću upleće bez zadovoljstva* (Ἀμμώνιος ἢ περὶ τοῦ μὴ ἡδέως τῆ κακίᾳ συνείναι), *Je li gonorničko umijanje vrlina?* (Ἐὶ ἀρετὴ ἢ ἀητορικὴ), *O repaticama* (Περὶ κομητῶν), *Koje je od triju imena pravo?* (Περὶ τῶν τριῶν ὀνομάτων τί κύριον), *O načiniima života / O tome da je život nalik kockanju/* (Περὶ βίῳν / Περὶ τοῦ τὸν βίον ἐοικέναι κυβελᾷ), *Kako se treba služiti školskim vježbama?* (Πῶς δεῖ τοῖς σχολαίοις γυμνάσμασι χρῆσθαι) *O vlastiti tijelu* (Περὶ τοῦ ἰδίου σώματος), *Utjeha Asklepijadu* (Παραμυθητικὸς πρὸς Ἀσκληπιάδην), *O ljubavi prema gizdanju* (Περὶ φιλοκοσμίας), *Rasprava 'dojkinja'* (Τριθεντικός), *O vremenu 'Ilijade'* (Περὶ τοῦ χρόνου τῆς Ἰλιάδος), *Kako ćemo prosuditi istinitost priče* (Πῶς κρωοῦμεν τὴν ἀληθῆ ἱστορίαν), *Sromeni* (Ἀπομνημονεύματα), *O nerazumnom životinjama, pjesnička rasprava* (Περὶ ζῴων ἀλόγων, ποιητικός), *O protuslovljima epikurovacu* (Περὶ τῶν Ἐπικουρέων ἐναυτωμάτων), *Odgovor Epikuru o onome što je u našoj moći* (Περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῶν πρὸς Ἐπικούρου), *Predavanja akademičara* (Σχολαὶ Ἀκαδημαϊκῶν), *Imaju li životinje razum?* (Ἐὶ λόγον ἔχει τὰ ζῴα), *Kako djelatlan čovjek može izbjeći glas zabadala?* (Πῶς ἀν τις ἐν πράγμασι φιλοπράγμονος δόξαν διαφυγεῖ), *O rojasu Majke bogova* (Περὶ τοῦ κέστου τῆς μητρὸς τῶν θεῶν), *Protagora 'O roščelima'* (Πρωταγόρου περὶ τῶν πρώτων) (?), *O poslovcima Aleksandrijaca* (Περὶ τῶν παρ' Ἀλεξανδρεῶσι παροικούντων), *O tome da epikurovci iznose veće besmislice od pjesnika* (Ὅτι παραδοξότερα οἱ Ἐπικουρεῖοι τῶν ποιητῶν λέγουσι), *Što je razumijevanje?* (Τί τὸ συνείναι), *O 'ista' i 'ništa'* (Περὶ τοῦ ἴσου καὶ μηδέν), *O tome da nema razumijevanje* (Ὅτι οὐδὲν ἔστι συνείναι), *Iznaci iz stoika i epikurovacu i njihova robijanja* (Στωϊκῶν καὶ Ἐπικουρέων ἐκλογαὶ καὶ ἔλεγχοι), *Objašnjenja razglašanih stoičkih postavaka* (Ἀλτίαι τῶν περὶ φερόμενων Στωϊκῶν), *O znatiželji* (Περὶ περιεργίας), *Odgovor Hrisipu o prvaj posljedici* (Περὶ τοῦ πρώτου ἐπομένου πρὸς Χρῆσιππου), *Rasprava o pretpostavci ili o ročetku* (Ἐπιθετικός ἢ περὶ ἀρχῆς), *Odgovor stoicima o onome što je u našoj moći* (Περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῶν πρὸς τοὺς Στωϊκοὺς), *Odgovor Epikuru o praznovjerju* (Περὶ δεισιδαιμονίας πρὸς Ἐπικούρου), *Treba li svima biti odvjetnik?* (Ἐὶ πᾶσι συνηγορητέον), *Utje-*

ha Bestiji (Πρὸς Βηστίαν παραμυθητικός), *O Pironovih deset posturaka* (Περὶ τῶν Πύρρωνος δέκα τρόπων), *Odgovor Epikuru o načiniima života* (Περὶ βίῳν πρὸς Ἐπικούρου), *Objašnjenja i topika* (Ἀλτίαι καὶ τόποι) (?), *Objašnjenja mijena* (Ἀλτίαι ἀλλαγῶν) (?), *O tautologiji* (Περὶ ταυτολογίας), *O monadama* (Περὶ μονάδων), *Da li da građanin iznese mišljenje iako unaprijed zna da ga neće poslušati?* (Ἐὶ δώσει γνώμη ὁ πολίτης προεὶδὼς ὅτι οὐ πείσει), *O suvremenim mišljenjima* (Περὶ δοξῶν τῶν καθ' ἑαυτὸν), *Objašnjenja o ženama* (Ἀλτίαι γυναικῶν), *O slavnim muškarcima* (Περὶ ἐνδόξων ἀνδρῶν), *Rješenja prijepora* (Ἀποριῶν λύσεις), *Zbirka prorokstva* (Χρησμῶν συναγωγὴ), *O neosjetljivosti na bol* (Περὶ ἀλυσίας), *O vježbama* (Περὶ γυμνασμάτων), *O žudnji* (Περὶ ἐπιθυμίας), *O izreci 'Uroz-naj samog sebe' i o tome da li je duša besmrtna* (Περὶ τοῦ γυνῶν σαυτὸν καὶ ἐὶ ἀθάνατος ἢ ψυχὴ), *O nepotresivosti* (Περὶ ἀταραξίας), *O silasku u Trofonijevu rečinu* (Περὶ τῆς εἰς Τροφώνιον καταβάσεως), *Pribjegar* (Ἰκέτης), *Prirodnoznanstveni sažetak* (Φυσικὴ ἐπιτομή), *O prvom filozofima i njihovim nasljednicima* (Περὶ τῶν πρώτων φιλοσοφούντων καὶ τῶν ἀπ' αὐτῶν), *O tvari* (Περὶ ὄλης), *Ahilejev odgoj* (Ἀχιλλέως παιδεία), *O Kirenaicima* (Περὶ κυρηναϊκῶν), *Obrana Sokratova* (Ἀπολογία ὑπὲρ Σωκράτους), *O Sokratovoj osudi* (Περὶ τῆς Σωκράτους καταψηφίσεως), *O zemljovidima* (Περὶ γεωγραφῶν), *Izlaganje o deset kategorija* (Διάλεξις περὶ τῶν δέκα κατηγοριῶν) *O problemima* (Περὶ προβλημάτων), *O karakterima* (Περὶ χαρακτήρων), *Osnuci gradova* (Πόλεων κτίσεις), *Zbirka prirodnoznanstvenih mišljenja* (Φυσικῶν ἀρεσκόντων), *O odvjetnicima* (Περὶ τῶν συνηγορούντων), *Koji je život najbolji?* (Τίς ἀριστος βίος), *Zbirka prirodnoznanstvenih vježbi i javnih istupa* (Μελετῶν φυσικῶν καὶ πανηγυρικῶν), *Zbirka književnoznanstvenih priprava* (Φιλολόγων παρασκευῶν), *Odgovor Dionu u Olimpiji* (Ὁ πρὸς Δίωνα ῥηθεὶς ἐν Ὀλυμπίᾳ), *O Heraklitovu nauku* (Περὶ τοῦ τῆς Ἑρακλείτου), *Nagovor na filozofiju, posvećen mladom bogatašu* (Προτρεπτικός πρὸς νέον πλοῦσον), *Da li je nadjelatan onaj koji se u svemu uzdržava od mišljenja* (Ἐὶ ἀπρακτος ὁ περὶ πάντων ἐπέχων), *O potresima* (Περὶ σεισμῶν), *Kako se mora boriti Spartanac* (Πῶς δεῖ Λάκωνα μάχεσθαι), *Nagovor na filozofiju, posvećen Asklepijadu iz Pergama* (Προτρεπτικός εἰς Ἀσκληπιάδην Περγαμηνῶν), *O Ionu* (Περὶ κυρητικῆς), *Onima koji kušaju varati* (Πρὸς τοὺς ἐξαπατᾶν πειρωμένους), *Protiv onih koji se zbog*

bavljenja govorništvom ne bave filozofijom (Πρὸς τοὺς διὰ τὸ ῥητορεύειν μὴ φιλοσοφούντας), *O pjesništvu: kakvu mu pažnju treba posvetiti?* (Περὶ ποιμάτων τίς ἢ αὐτῶν ἐπιμέλεια), *Što je prema Platonu životni cilj?* (Τί τὸ κατὰ Πλάτωνα τέλος), *Zbirka filozofskih priprava* (Φιλοσόφων παρασκευῶν), *O Euripidu* (Περὶ Εὐριπίδου), *Kako ćemo razlučiti istinu?* (Πῶς κρωοῦμεν τὴν ἀλήθειαν), *O tome da je duša nepropadljiva* (Ὅτι ἀφάρτος ἢ ψυχὴ), *Izlaganje s odgovorom Dionu* (Διάλεξις πρὸς Δίωνα)

PLUTARH (Πλούταρχος) 5. st. Grčki filozof iz Atene, novoplatonovac. Predstojnik škole u Ateni, učitelj Prokla i Sirijana. Zabilježbe s njegovih predavanja o Platonu i Aristotelu izgubljene su. Iz citata kasnijih novoplatonovaca dadu se otkriti tragovi četiriju njegovih komentara.
○ komentar uz Aristotelovu raspravu *O duši*, komentari uz Platonova *Gorgiju Fedona* i *Parmenida*.

POLEMON (Πολέμων) 4/3. st. pr. n. e. Grčki filozof iz Atene, predstojnik Akademije od 314. pr. n. e., na kojem ga je položaju poslije njegove smrti naslijedio Kratet. O njegovu se učenju ništa pobliže ne zna.
○ *O životu u skladu s prirodom* (Περὶ τοῦ κατὰ φύσιν βίου) (?)

POLIJEN (Πολύνακος) 3. st. pr. n. e. Filozof i matematičar iz Lampsaka, učenik Epikurov, ortodokсни branitelj njegova učenja. Jedan od fragmenata koji se pripisuju Epikuru (176 Esener) zacijelo potječe od njega.
○ *O filozofiji* (Περὶ φιλοσοφίας), *Protiv Aristona* (Πρὸς Ἀριστώνα), *Aporije* (Ἀπορίαι)

POLIMNAST (Πολύμναστος) nepoznato vrijeme. Grčki filozof iz Flijunta. Jamblih u *Protagorinu životopisu* spominje ga kao jednog od najsušniji pitagorovaca.
○ nepoznato

POLISTRAT (Πολύστρατος), 3. st. pr. n. e. Učenik Epikurov, nasljednik Hermarhov u vodstvu Epikurove škole. Poznat po polemičkim obranama epikurovske filozofije. Sačuvani su neznatni fragmenti njegova protukiničkog traktata.
○ *O nerazumnom preziru* (Protiv onih koji se nerazumno žeste na ljude koji su na glasu

među običnim svijetom) (Περὶ ἀλόγου καταφρονησεως / Πρὸς τοὺς ἀλόγως καταφρονομένους τῶν ἐν τοῖς πολλοῖς δοξαζομένων), *O filozofiji* (Περὶ φιλοσοφίας) (?)

PORFIRIJE (Πορφύριος) 234–304 (?). Grčki filozof iz Tira, rodnim sirijskim imenom Malko, učenik Plotinov. Vjeran sljedbenik učiteljev, u doktrinarnom pogledu bez značajnije izvornosti (posredno protivljenje Plotinu vidljivo je, na primjer, u komentiranju Aristotelovih *Kategorija*), P. je prvenstveno važan kao sabirač i komentator velike energije i učvršćivač neoplatonovske tradicije kako ju je bio formulirao Plotin. Uz filološke radove, od kojih je naročito značajna alegorijska interpretacija jedne epizode iz *Odiseje* (13,102–112), samostalne prirodnoznanstvene oglede i komentare, glavnina P. interesa očituje se u trojemu: (1) filozofijsko-religijskim radovima, od kojih su neki pisani prije, a neki poslije susreta s Plotinom; (2) brojnim komentarima uz Platonove, Aristotelove i Teofrastove spise; (3) tumačenju, izdavanju i populariziranju Plotinovih djela. Iz prve grupe valja istaći fragmentarno očuvan traktat o filozofijskoj inspirativnosti proročanstava, vegetarijansku raspravu o sudržavanju od konzumiranja živih bića i životopis Pitagorin; iz druge komentar, jedini cjelovito očuvan, uz Aristotelove *Kategorije*, standardan srednjovjekovni udžbenik logike; iz treće, cjelovito izdanje Plotinovih djela (od P. potječe dioba Plotinovih spisa na šest deveteročlanih grupa, tzv. eneada) i Plotinov životopis.

○ *O spilji nimfa u Odiseji* (Περὶ τοῦ ἐν Ὀδυσσεῖα τῶν νυμφῶν ἀντροῦ), *Uvod u Aristotelove Kategorije s pomoću pitanja i odgovora* (Εἰσαγωγὴ εἰς τὰς Ἀριστοτέλους Κατηγορίας κατὰ πείσων καὶ ἀποκρίσων), *O Plotinovu životu i poretku njegovih knjiga* (Περὶ Πλωτίνου βίου καὶ τῆς τάξεως τῶν βιβλίων αὐτοῦ), *Pozlazne postavke za ono što se spoznaje umom* (Ἀφορμαὶ πρὸς τὰ νοητά), *Život Pitagorin* (Πυθαγόρου βίος), *O uzdržavanju od konzumiranja živih bića* (Περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων), *Marceli* (Πρὸς Μαρκέλλαν)

○ *Bilježke uz 'Eneade'* (Ἐπισημειώματα), *Sažeci 'Eneade'* (Ἐπιτεμνήματα), *Povijest filozofije* (Φιλοσοφίας ἱστορία), *Protiv onih koji umom spoznatljivo odjeljuju od uma* (Πρὸς τοὺς ἀπὸ τοῦ νοῦ χωρίζοντας τὸ νοητὸν), *O roščelima* (Περὶ ἀρχῶν), *O tvari* (Περὶ ὄλης), *O bestjlesnom* (Περὶ ἀσωμάτων), *O duši protiv Boeta* (Περὶ ψυχῆς πρὸς Βοήθου), *O osjetu* (Περὶ αἰσθήσεως), *Protiv Gaura o tome kako oživljuju zameci* (Πρὸς Γαῦρον περὶ τοῦ πῶς ἐμψυχούται τὰ

ἔμβρυα), *O snu i buđenju* (Περὶ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρευσης), *O onome što je u našoj moći* (Περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν), *O izreci 'Upoznaj samoga sebe'* (Περὶ τοῦ γινῶθι σαυτὸν), *Nemertiju* (Πρὸς Νημέριον), *O uzmaku duše* (De regressu animae), *O moćima duše* (Περὶ τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων), *O filozofiji iz proročanstava* (Περὶ τῆς ἐκ λογίων φιλοσοφίας)

○ *O tome da je Platonova i Aristotelova sljedba jedna* (Περὶ τοῦ μίαν εἶναι τὴν Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους αἵρεσιν) *O razlici između Platona i Aristotela* (Περὶ διαστάσεως Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους); komentar uz Platonova *Kratila*, *Parmenida*, *Fedona*, *Fileba*, *Državu*, *Sofista*, *Timeja*, te uz Aristotelove *Kategorije*, *O tumačenju*, *Fiziku*, 12. knjigu *Metafizike*, *Etiku*, *Prvu analitiku*, *O duši*

POSIDONIJE (Ποσειδώνιος) oko 135 — 51. pr. n. e. Grčki filozof iz Anomije, učenik Panetijev, stoičar. Polihistor golemo obzora interesa, po svojim istraživačkim i sintetičkim ambicijama u povijesti grčke filozofije usporediv s Aristotelom. Osim golemo povijesnoga djela, nastavka Polibija, i prirodnoznanstvenih ogleda iz zemljopisa, klimatologije i astronomije, mnogo je i vrlo utjecajno pisao i o tradicionalnim filozofskim temama: kozmološkim, fizikalnim, psihološkim, spoznajnoteorijskim, teološkim, etičkim. Od ovih posljednjih, najdugotrajnije prisutnih u antičkoj filozofskoj tradiciji, ističu se rasprave o vrlinama, o strastima, sdržbi, i dužnosti, koje su nam u najvećem dijelu dostupne u rimskoj interpretaciji (Ciceron, Marko Aurelije). S obzirom na to da od goleme P. produkcije gotovo ništa nije očuvano u iole ozbiljnijem opsegu, iluzorno bi bilo pokušati rekonstruirati njegov sistem; od takva zadatka odgovara i univerzalna antička reputacija P., prema kojoj širina njegova interesa i njegova osobnost nadmašuju čvrstinu njegova filozofijskog sustava. Ipak, o čvrstoj jezgri njegova učenja nema sumnje: jedinstvo kozmosa i različitih sila u njemu omogućuje uzajamna prožetost i sklonost (συμπάθεια) moralnoga božanskoga svijeta i materijalnoga svijeta ljudi. Kako bog nije tvorac ni materije ni duše, duša nije besmrtna već se, s obzirom na to da je njezina supstancija identična supstanciji nebeskih tjelesa, posmrtno vraća u svoju nebesku postojbinu. Između božanskoga i ljudskoga svijeta posreduju heroji i demoni. Sklad ljudskoga svijeta vidljiv je i u prirodnim procesima, koje već i zbog toga treba smatrati dostojnim predmetom filozofova istraživanja.

● *Prirodnoznanstvena rasprava* (Φυσικός λόγος), *O poretku svijeta* (Περὶ κόσμου), *O bogovima* (Περὶ θεῶν), *O herojima i demonima* (Περὶ ἡρώων καὶ δαιμόνων), *O sudbini* (Περὶ ἐμαρμένης), *O vražanju* (Περὶ μαντικῆς), *O duši* (Περὶ ψυχῆς), *O trpnjama* (Περὶ παθῶν), *O vrlinama* (Περὶ ἀρετῶν), *O sdržbi* (Περὶ ὀργῆς), *Etička rasprava* (Ἠθικός λόγος), *O dužnosti* (Περὶ καθήκοντος), *O roticanju* (Περὶ τοῦ προτρέπεσθαι), *O kriteriju* (Περὶ κριτηρίου)

PRAKSIFAN (Πραξίφνης) 3. st. pr. n. e. Grčki filozof, prijatelj Teofrastov, učitelj poznatih pjesnika Kalimaha i Arata, peripatetik.

○ *O pjesnicima* (Περὶ ποιητῶν), *O povijesti* (Περὶ ἱστορίας), *O prijateljstvu* (Περὶ φιλίας)

PRESOKRATOVCI. Zajednički naziv, kojemu je životnost osigurao njemački filolog i filozof Herman Diels istoimenom zbirkom fragmenata, za cjelokupnu grčku filozofijsku tradiciju prije Sokrata. Njezino je razlikovno obilježje pretežno zaokupljenost izvanljudskom stvarnošću, kozmogonijskim, astronomskim i fizikalnim problemima. Iako se takva filozofijskopovijesna interpretacija može pozivati i na antička svjedočanstva (npr. na Ciceronovu tvrdnju o tome kako je Sokrat prvi filozofiju spustio na zemlju), ipak je ne bi trebalo previše kruto shvaćati: relevantne antropocentrične refleksije bilo je i prije Sokrata (npr. u Demokritu). Za pojedine filozofe vidi: *Akusilaj*, *Alkmeon*, *Anaksagora*, *Anaksarh*, *Anaksimandar*, *Anaksimenes*, *Antifont*, *Arhelaj*, *Arhita*, *Damon*, *Demokrit*, *Diogen iz Apolonije*, *Empedoklo*, *Epiharm*, *Epimenid*, *Eurit*, *Ferekid*, *Filolaj*, *Gorgija*, *Hekatej*, *Heraklit*, *Hipija*, *Hipon*, *Kalifont*, *Kerkop*, *Kleostrat*, *Ksut*, *Leukip*, *Melis*, *Metrodor iz Lampsaka*, *Metrodor s Hija*, *Musej*, *Ohel*, *Parmenid*, *Parmenisk*, *Petron*, *Pitagora*, *Prodik*, *Protagora*, *Tal*, *Teagen*, *Trasijalk*, *Trasimah*, *Zenon*.

PRODIK (Πρόδικος) oko 470. pr. n. e. — ? Grčki filozof s Keja, vjerojatno učitelj Euripida, Isokrata i Antistena, sofist. Poput većine onovremenih mislilaca zanima se za granična pitanja filozofije i retorike (npr. sinonimiju). Antropološko-etičkoga karaktera bila su oba djela koja se s njim u vezi spominju: rasprava o čovjekovoj prirodi i *Hare* (godišnja doba ili istoimene božice). Iz ovoga potonjeg djela potječe glasovita alegorija o Heraklu na raskrižju (o izboru životnih putova), koja je dobro

poznata posredovanjem Ksenofontovim (*Uspomene na Sokrata* 2,1)

● *Hare* (Ἦρα), *O čovjekovoj prirodi* (Περὶ φύσεως ἀνθρώπου)

PROKLO (Πρόκλος) oko 410—485. Grčki filozof iz Bizantija, novoplatonovac, učenik Sirijana, Plutarha iz Atene, poslije Sirijanove smrti od 450. na čelu Akademije. Poligraf, čiji se interes protezao od matematike astronomije preko filologije i religijske teorije do književnosti u užem smislu (pisao himne u homerovskoj tradiciji).

Ipak, njegov prvenstven doprinos leži u filozofijskim radovima kojima je temeljni cilj dopuna i strože definiranje novoplatonističkoga sistema. Njegov kreativan udio pri tom nije velik: sva bitna odstupanja od Plotinove varijante neoplatonizma dadu se tumačiti asimiliranjem i razradom relevantnih postavki Jambliha, Porfirija i Sirijana. To važniji je njegov interpretatorski i sistematizatorski rad. Niz njegovih komentara uz pojedine Platonove tekstove (*Timeja*, *Državu*, *Parmenida*, *Kratila*, *Većeg Alkibijada*; izgubljeni su komentari uz *Gorgiju*, *Fedona*, *Fedra*, *Teeteta*, *Fileba*, *Gozbu*) može se shvatiti kao priprava za buhvatniji prikaz Platonove teologije u 6 knjiga. Na nizu takvih pojedinačnih interpretacija temelje se dva najambicioznija P. djela: *Elementi teologije*, sažet prikaz novoplatonovske metafizike, i *Elementi fizike*, pisani pod utjecajem Aristotelove teorije kretanja. Neki drugi izvorni P. filozofijski ogledi manjega dosega (o sudbini, providnosti, zlu), bili su dugo dostupni samo u latinskom prijevodu Williama Moerbekea, da bi danas djelomično bili dostupni i u izvorniku.

● *Temeljno prirodnoznanstveno izlaganje* (Στοιχείωσις φυσική), *O deset dvoumica u vezi s providnošću* (Περὶ τῶν δέκα πρὸς τὴν πρόνοιαν ἀπορρημάτων), *O providnosti i o onome što je u našoj moći* (Περὶ προνοίας καὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν) *O tvornoj podlozi zala* (Περὶ τῆς τῶν κακῶν ἀποστάσεως) *O Platonovu bogoslovlju* (Περὶ τῆς κατὰ Πλάτωνα θεολογίας) komentar uz Platonova *Timeja*, *Državu*, *Većeg Alkibijada*

● komentar uz Platonova *Parmenida* i *Kratila*

○ komentar uz Platonova *Gorgiju*, *Fedona*, *Fedra*, *Teeteta*, *Fileba*, *Gozbu*; *Ogledi o vječnosti svijeta* (Ἐπιχειρήματα περὶ ἀϊδιότητος κόσμου), *Suglasje Orfeja, Pitagore i Platona* (Συμφωνία Ὀρφείως, Πυθαγόρου καὶ Πλάτωνος), *Uvod u Orfejevo bogoslovlje* (Εἰς τὴν Ὀρφείως θεολογίαν)

PROTAGORA (Πρωταγόρας) oko 485 — poslije 411. pr. n. e. Grčki filozof iz Abdere, jedan od najstarijih i najutjecajnijih sofista. Najdalekosežnije posljedice u povijesti grčke filozofije imala je nedvojbeno njegova spoznajno-teorijska postavka o čovjeku kao mjerilu svih stvari. Iako je njezin prvobitni cilj bio utemeljivanje gnoseološkog individualizma, dakle i relativizma, koji nije pretendirao na to da bude prihvaćen i na području etike, neki su je (npr. Alkibijad, Kritija) interpretirali u smislu drastičnog imoralizma. Reakcije je izazvao i njegov agnostičan stav prema bogovima, iako bi priča o njegovu osuđivanju zbog bezboštva i potonjem bijegu iz Atene mogla, prema nekima, biti apokrifna. U političkoj teoriji zastupao je uvjerenje o čovjekovim urođenim društvenim vrlinama. Metodološki je provokativno djelovala njegova postavka o tome kako se o svemu može govoriti s dvaju međusobno isključivih gledišta. U tom pogledu P. utjecaj na daljnji razvoj grčke dijalektike i eristike teško je procijeniti.

● *Rušilački govori* (Καταβάλλουρες λόγοι), *Istina* (Ἀλήθεια)

PTOLEMEJ EL GARIB („Strani”) (Πτολεμαῖος), 3—4. st. n. e. (?). Filozof, biograf, vjerojatno novoplatonovac. Njegova je biografija Aristotela, uz koju je bio priložen i katalog djela, bila izvor različitim neoplatonovskim, sirijskim i arapskim Aristotelovim biografijama.

○ *Aristotelova biografija i katalog djela*

SALUSTIJE (Σαλούστιος), nepoznato vrijeme. Sastavljač didaktičkog epa o Empedoklovu učenju, od kojega ništa nije sačuvano, a poznat je samo po negativnoj Ciceronovoj ocjeni. Sporno je da li ga treba identificirati s poznatim rimskim povjesničarem Salustijem.

○ *Empedoklovo učenje* (Empedoclea)

SALUSTIJE (Σαλούστιος), 4. st. n. e. Grčki filozof, novoplatonovac. Sastavljač popularnog teološko-filozofskog djela o bogovima i svijetu, svojevrnog kompendija neoplatonizma. Obično se identificira sa Salustijem Serenom, prijateljem cara Julijana Odmetnika.

● *O bogovima i svijetu* (Περὶ θεῶν καὶ κόσμου — tradicionalni naslov izvorno nenastavljena spisa)

SEKST (Σέξτος), oko 200 n. e. Filozof sastavljač zbirke sentencija, pitagorovske inspiracije, koje su kasnije poprimitile kršćanska obilježja (uglavnom izreke o suzdržli-

vosti i blagosti). Sačuvane u latinskom (Rufin), sirijskom i armenskom prijevodu.
○ *Sekstove izreke* (Σέξτου γνώμαι)

SEKST EMPIRIK (Σέξτος ὁ Ἐμπειρικός), 2. st. n. e. Grčki filozof, pripadnik tzv. drugog skepticizma. Zanimanjem liječnik, pristataša „empirijske“ škole (odatle mu i nadimak). Nezanimljiv po svojem izvornom filozofskom doprinosu, S. E. dragocjen je, a ponekad i isključiv izvor za učenja skeptičke škole. Povrh toga, značajan je njegov doprinos razumijevanju stoičke logike. Od njegovih djela 6 knjiga protiv zastupnika pozitivnih znanosti i 5 knjiga protiv tzv. „dogmatika“ sadržavaju skeptičke prigovore tradicionalnim znanstvenim disciplinama (gramatici, retorici, geometriji, aritmetici, astrologiji, glazbi, logici, fizici, etici), 3 knjige *Pironovih postavki* sadržavaju načrt skeptičkoga učenja i tematski razvrstano pobijanje različitih „dogmatskih“ učenja.

● *Pironove postavke* (Πυρρώνειοι ὑποτιπώσεις) *Protiv znanstvenika* (Πρὸς μαθηματικούς), *Protiv iznosilaca tvrdnji* (Πρὸς δογματικούς)

○ *Zabilješke o duši* (Περὶ ψυχῆς ὑπομνήματα) *Liječničke zabilješke* (Ἱατρικὰ ὑπομνήματα)

106

SEKSTIJE, Kvint (Quintus Sextius), 1. st. pr. n. e. Osnivač filozofske škole u Rimu kojoj je orijentacija tek izdaleka poznata (eklektička etika, pitagorovski vegetarijanizam). Pisao na grčkom.
○ nepoznato

SENEKA, Lucije Anej ~ Mlađi (Lucius Annaeus Seneca), 4. pr. n. e. – 65. n. e., učenik mlađeg Sotiona, stoičara Atala, jedna od najsnažnijih osobnosti na smjeni divju era. Njegov stoicizam, bijelodane posidonijevske provenijencije i neprikrivenih protreptičkih ambicija, zahvaljuje svoju golemu utjecajnost u povijesti ideja podjednako vrhunskoj književnoj uobličenošću i dostupnosti latinskoga jezika kao medija. Pretežni dio njegova filozofijskoga interesa usmjeren je prema etičkoj problematici: svih deset „dijaloga“ te zbirka 124 *Čudorednih pisma upućenih Luciliju*, kao i rasprave o blagosti i dobročinstvima. Komplementarno njima, sasvim u duhu stoičkoga razumijevanja širine filozofskoga istraživanja i obvezatnosti filozofova interesa, jest 7 knjiga fizikalnoga, meteorološkoga, geografskoga i astronomskoga sadržaja (*Prirodnoznanstvena pitanja*)

● *Dijalozi (Dialogi)*: *O providnosti* (*De providentia*), *O mudračevoj postojanosti* (*De*

constantia sapientis), *O srdžbi* (*De ira*), *Marciji, o utjesi* (*De consolazione ad Marciam*), *O blaženu životu* (*De vita beata*), *O spokoju* (*De otio*), *O duševnoj smirenosti* (*De tranquillitate animi*), *O kratkoći života* (*De brevitae vitae*), *Helvijii, o utjesi*, (*De consolazione ad Helviam*), *O blagosti* (*De clementia*), *O dobročinstvima* (*De beneficiis*), *Čudoredna pisma* (*Epistulae morales*), *Prirodnoznanstvena pitanja* (*Naturales quaestiones*)

● *Poticaji* (*Exhortationes*), *O praznovjerju* (*De superstitione*), *O braku* (*De matrimonio*), *O prijateljstvu* (*De amicitia*), *O dužnostima* (*De officiis*)

○ *O prirodi kamenja* (*De lapidum natura*), *O prirodi riba* (*De piscium natura*), *O potresu* (*De motu terrarum*), *O položaju Indije* (*De situ Indiae*), *O položaju i svetinjama Egipćana* (*De situ et sacris Aegyptiorum*), *O obliku svijeta* (*De forma mundi*), *O očevu životu* (*De vita patris*), *Lijekovi protiv slučajnosti* (*Remedia fortuitorum*), *Knjige čudoredne filozofije* (*Moralis philosophiae libri*) pisma;

SFER (Σφραῖρος), 3. st. pr. n. e. Grčki filozof iz Boristena (ili Bospora). Učenik Zenona iz Kitija, stoik. Autor rasprava iz ustavne i državne teorije koje su poznate samo po naslovima.

○ *O kozmosu* (Περὶ κόσμου), *O ročelima* (Περὶ στοιχείων), *O sjemenu* (Περὶ σπέρματος), *O slučaju* (Περὶ τύχης), *O najmanjim /dijelovima/* (Περὶ ἐλαχίστων), *Protiv atoma i sličica* (Πρὸς τὰς ἀτόμους καὶ τὰ εἰδωλα), *O osjetilima* (Περὶ αἰσθητηρίων), *Pet predavanja o Heraklitu* (Περὶ Ἡρακλείτου πέντε διατριβῶν), *O raspodjeli etike* (Περὶ τῆς ἠθικῆς διατάξεως), *O dužnosti* (Περὶ καθήκοντος), *O nagonu* (Περὶ ὁρμῆς), *O trpnjama* (Περὶ παθῶν), *O kraljevstvu* (Περὶ βασιλείας), *O spartanskoj državi* (Περὶ Λακωνικῆς πολιτείας), *O Likurgu i Sokratu* (Περὶ Λυκούργου καὶ Σωκράτους), *O zakonu* (Περὶ νόμου), *O vračanju* (Περὶ μαντικῆς), *Dijalozi o ljubavi* (Διάλογοι ἐρωτικοῦ), *O filozofima eretrijske škole* (Περὶ τῶν Ἐρετριακῶν φιλοσόφων), *O sličnostima* (Περὶ ὁμοίων), *O definicijama* (Περὶ ὄρων), *O prikladnosti* (Περὶ ἐξέως), *O proturječjima* (Περὶ τῶν ἀντιλεγόμενων), *O kazivanju* (Περὶ λόγου), *O bogatstvu* (Περὶ πλούτου), *O slavi* (Περὶ δόξης), *O smrti* (Περὶ θανάτου), *Dijalektička vještina* (Τέχνη διαλεκτικῆς), *O predikatima* (Περὶ κατηγορημάτων), *O dvosmislicama* (Περὶ ἀμφιβολίων), *Pisma* (Ἐπιστολαὶ)

SIMIJA (Συμιάς), 5. st. pr. n. e. Grčki filozof, rodnom iz Tebe. Učenik Filolaja iz Krotona, slušač Sokrata, pitagorovac. Prema Platonovu *Fedonu*, prisutan kod Sokratova samoubojstva. Prema Diogenu Laercianinu pisac *Sokratovskih dijaloga* (malo vjerojatno).

● *O mudrosti* (Περὶ σοφίας) (?), *O računanju* (Περὶ λογισμοῦ) (?), *O glazbi* (Περὶ μουσικῆς) (?), *O stihovima* (Περὶ ἐπῶν) (?), *O hrabrosti* (Περὶ ἀνδρείας) (?), *O filozofiji* (Περὶ φιλοσοφίας) (?), *O istini* (Περὶ ἀληθείας) (?), *O slovima* (Περὶ γραμμάτων) (?), *O naučavanju* (Περὶ δασκαλιᾶς) (?), *O vještini* (Περὶ τέχνης) (?), *O vladanju* (Περὶ τοῦ ἐπιστατεῖν) (?), *O doličnosti* (Περὶ πρέποντος) (?), *O onome za čim treba težiti i što treba izbjegavati* (Περὶ ἀρετοῦ καὶ φευκτοῦ) (?), *O prijatelju* (Περὶ φίλου) (?), *O znanju* (Περὶ τοῦ εἰδέναι) (?), *O duši* (Περὶ ψυχῆς) (?), *O dobrom životu* (Περὶ τοῦ εὖ ζῆν) (?), *O mogućem* (Περὶ δυνατοῦ) (?), *O blagu* (Περὶ χρημάτων) (?), *O životu* (Περὶ ζωῆς) (?), *Što je lijepo* (Τί τὸ καλὸν) (?), *O marljivosti* (Περὶ ἐπιμελείας) (?), *O ljubavi* (Περὶ ἐρωτος) (?)

SIMPLIKIJE (Συμπλίκιος), 6. st. n. e. Grčki filozof, novoplatonovac, učenik Amonija, sina Hermejina iz Damaskija iz Damaska. Sastavljač niza dragocjenih komentara: uz Euklidove *Elemente*, Epiktetov *Priručnik*, Aristotelovu *Fiziku*, *Kategorije*, *O duši*, *O nebu*, koji se odlikuju ambicioznom posredovanjem između Platona i Aristotela i kritičkim opaskama uz kršćanstvo.

● komentar uz Aristotelove spise *O nebu*, *Kategorije*, *Fiziku*, *O duši*, Jamblihovu raspravu *O Pitagorinoj sljedbi*, Hermogenovo *Umijeće*, Epiktetov *Priručnik*
○ komentar uz Aristotelovu *Metafiziku*

SINESIJE (Συνέσιος), oko 370–oko 412. Grčki filozof rodnom iz Kirene, novoplatonovac, 411. mimo svoje volje izabran za biskupa u Ptolemaidi. Njegova raznovrsna književna ostavština obuhvaćala je i manje etičke rasprave, obilježene retoričko-filozofijskim sinkretizmom.

● *O kraljevanju* (Περὶ βασιλείας /govor/), *Egipatske rasprave ili o providnosti* (Αἰγύπτου λόγοι ἢ περὶ προνοίας) *Dion ili o životu po uzoru na nj* (Δίων ἢ περὶ τῆς κατ' αὐτὸν διαγωγῆς)

SIRIJAN (Συριανός), 5. st. n. e. Grčki filozof, podrijetlom iz Aleksandrije, novoplatonovac, učenik Plutarha iz Atene i njegov nasljednik na čelu Akademije, učitelj Proklova. Sastavio komentar uz Aristotelovu *Metafi-*

ziku i retoričke spise Hermogena iz Tarsa. Drugi njegovi komentari uz Platonova i Aristotelova djela izgubljeni su.

● komentar uz 2, 3, 13. i 14. knjigu Aristotelove *Metafizike*, komentar uz 1. knjigu Hermogenova djela *O vrstama stila*
○ komentari uz Aristotelove *Kategorije*, *O tumačenju*, *Prvu analitiku*, *Fiziku*, *O nebu*, *O duši*; komentar uz Platonovu *Državu*; komentar uz Platonove *Većeg Alkibijada*, *Fedra*, *Fedona*, *Parmenida*, *Timeja*, *Zakone*

SIRON (Σεῖρων), 1. st. n. e. Grčki filozof, epikurovac. Zajedno s Filodemom iz Gadare okupljao je oko sebe utjecajan krug epikurovaca kojima je, između ostalih, neko vrijeme pripadao i Vergilije. Pojedini njegova učenja nisu poznata.
○ nepoznato

SOKRAT (Σωκράτης) 470 (?) –399. pr. n. e. Grčki filozof, rodnom iz Atene. Budući da nije za sobom ostavio nikakav pisani trag, njegovo učenje dostupno je jedino posredno, iz zapisa njegovih učenika i sljedbenika. Stoga je legitimno sumnjati u to da je izvornost Sokratovih postavki okrnjena u korist specifičnih učenja njegovih nastavljača, čak i tada kad nema sumnje (kao u slučaju Platona i Ksenofonta) da je riječ o njegovim iskrenim obožavateljima. Presudna je njegova uloga u pomaku filozofijskoga interesa od kozmoloških pitanja prema antropocentričnim problemima etike, spoznajne teorije i religije, iako danas nema sumnje u to da je u takvu razumijevanju filozofskoga zadatka imao prethodnike. U spoznajnoteorijskom i formalno logičkom smislu golemu je važnost imalo njegovo inzistiranje na pojmovnoj i terminološkoj strogosti. Napokon, o širini njegova filozofskoga horizonta i krugu pitanja koje je potakao govore i raznorodnost i iscrpnost učenja njegovih sljedbenika: Platona, Antistena, Euklida, Fedona
○ bez pisanih djela

SOPATAR (Σώπατρος), 3–4. st. n. e. Grčki filozof, novoplatonovac, rodnom iz Apameje, učenik Jambliha iz Halkide. Navodno je sastavio raspravu o providnosti i zbirku eksperpata, koja je poznata po Fotijevim sažecima.

● *O providnosti i o onima koji su nezaluzeno sretni ili nesretni* (Περὶ προνοίας καὶ τῶν παρὰ τὴν ἀξίαν εὐπραγούντων ἢ δυσπραγούντων), *Različiti izvaci* (Ἐκλογαὶ διά λογῶν)

SOTION Stariji (Σωτίων) 2. st. pr. n. e. Grčki filozof, peripatetičar, sastavljač, na

107

tragu Aristotelovu i Teofrastovu, temeljne povijesti grčke filozofije u 13 knjiga. U toj su povijesti filozofi bili razvrstani prema tome čiji su bili slušači, a njihov biografski i doksografski prikaz bio je popraćen popisom njihovih djela. Utjecajnost takve koncepcije može se vidjeti u daleko mlađem djelu Diogena Laertija. Sotionovo djelo sažeo je Heraklid Lemb u 6 knjiga.

○ *Sljedovi filozofa* (Διαδοχαί τῶν φιλοσόφων)

SOTION Mlađi (Σωτίων), 1. st. pr. n. e./1. st. Grčki filozof, stoik, sklon pitagorovskoj reviziji stoicizma, vjerojatno povezan sa školom Kvinta Sekstija, učitelj mlađeg Seneka. Vjerojatno je neko njegovo djelo inspiriralo Senekinu raspravu *O srdžbi*.

○ nepoznato

SPEUSIP (Σπείσιππος), oko 407–339. pr. n. e. Grčki filozof. Poslije Platonove smrti na čelu Akademije (347–339. pr. n. e. Suočan s problemom teorijskog utemeljenja pojma definicije, sastavio u 10 knjiga djelo o sličnostima među različitim vrstama biljaka i životinja, u uvjerenju da se vrsta može odrediti zbirom obilježja koja su joj zajednička s različitim drugim vrstama promatranima u cjelini, ali ne i bilo s kojom pojedinačnom vrstom. Pisao je o pitagorovskoj matematici, odbijajući da brojeve izjednači s Platonovim idejama. Središnje mjesto njegova etičkoga učenja čini teza da zadovoljstvo samo po sebi nije ni dobro ni zlo.

○ *Sličnosti /Dijalozi o sličnostima u znanosti*; (Ὅμοια / Διαλογοὶ τῶν περὶ τὴν πραγματείαν ὁμοίων), *Podjela i pretpostavke u vezi sa sličnostima* (Διαίσεις καὶ πρὸς τὰ ὅμοια ὑποθέσεις), *O primjerima rodova i vrsta* (Περὶ γενῶν καὶ εἰδῶν, παραδειγμάτων), *Aristip iz Kirene* (Ἀρίστιππος δὲ Κυρηναῖος), *O bogatstvu* (Περὶ πλοῦτου), *O zadovoljstvu* (Περὶ ἡδονῆς), *O pravednosti* (Περὶ δικαιοσύνης), *O filozofiji* (Περὶ φιλοσοφίας), *O prijateljstvu* (Περὶ φιλίας), *O bogovima* (Περὶ θεῶν), *Filozof* (Φιλόσοφος), *Kefalu* (Πρὸς Κέφαλον), *Kefal* (Κέφαλος), *Klinomah ili Lisija* (Κλεωμάχος ἢ Λυσίας), *Gradanin* (Πολίτης), *O duši* (Περὶ ψυχῆς), *Gri-lu* (Πρὸς Γρίλλον), *Aristip* (Ἀρίστιππος), *Pobijanje umijeća* (Τεχνῶν ἔλεγχος), *Sjeca-nja /dijalozi/* (Ἐπομηματικοὶ διάλογοι), *Stručna rasprava* (Τεχνικὴ), *Odgovor nepoznata autoru* (Πρὸς τὸν ἄγνωστον), *Pohvala Platonova* (Πλάτωνος ἐγκώμιον), *Pisma Dionu, Dionisiju i Filipu* (Ἐπιστολαὶ πρὸς Δίωνα, Διονύσιον, Φίλιππον), *O zakonodavstvu* (Περὶ νομοθεσίας), *Matematičar* (Μαθηματικός), *Mandrobol* (Μανδρόβολος),

Lisija (Λυσίας), *Definicije* (Ὅροι), *Redoslijedi komentara* (Τάξεις ὑπομνημάτων)

STILPON (Στῆλων), 380 (?) – 330 (?). Grčki filozof, rodom iz Megare, sljedbenik megarske škole, možda i na njezinu čelu potkraj 4. st. n. e. Nije isključeno da je slušao Diogena i Euklida, osnivača megarske škole. Prema antičkim navodima sastavio dvadesetak dijaloga od kojih se nije sačuvalo ništa osim devet naslova u Diogena Laercianina. U duhu megarske škole bio je zagovornik monizma; napadao je Platonovo učenje o idejama; dokazivao je da su samo tautološke tvrdnje logički održive. U etici, bez kinkičkoga radikalizma, branio njihov koncept neosjetljivosti (ἀπάθεια).

○ *Mosho* (Μόσχος), *Aristip ili Kalija* (Ἀρίστιππος ἢ Καλλιᾶς), *Ptolemej* (Πτολεμαῖος), *Herokrat* (Χαιρεκράτης), *Metroklo* (Μητροκλής), *Anaksimena* (Ἀναξιμένης), *Epigen* (Ἐπιγένης), *Vlastitoj kčeri* (Πρὸς τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα), *Aristotel* (Ἀριστοτέλης)

STRATOKLO (Στρατοκλῆς), 2. st. pr. n. e. Grčki filozof podrijetlom s Roda, stoičar, učenik Panetijev. Sastavljač prve povijesti stoičke sljedbe, od koje su sačuvani papirusni ulomci.

○ povijest stoičke sljedbe

STRATON (Στράτων), 3. st. pr. n. e. Grčki filozof rodom iz Lampsaka, peripatetičar, nasljednik Teofrasta na čelu peripatetičke škole, učitelj kralja Ptolemeja II. Njegovu izraženo nagnuće prema prirodoznanstvenim pitanjima pribavilo mu je nadimak Φυσικός, iako popis naslova njegovih djela u Diogena Laercianina svjedoči i o njegovu interesu za etiku i logiku. Radikalan materijalist, S. je poricao besmrtnost duše, inzistirao na tome da prirodne procese treba tumačiti prirodnim uzrocima. Za razliku od Aristotela, dopuštao je postojanje praznoga prostora u kozmosu, prihvaćajući inače njegovo učenje o kozmosu kao jedinstvenom, nestvorenom i geocentričnom.

○ *O kraljevstvu* (Περὶ βασιλείας), *O pravednosti* (Περὶ δικαιοσύνης), *O dobru* (Περὶ ἀγαθοῦ), *O bogovima* (Περὶ θεῶν), *O rođenju* (Περὶ ἀρχῶν), *O načiniima života* (Περὶ βίωσις), *O sreći* (Περὶ εὐδαιμονίας), *O kralju-filozofu* (Περὶ βασιλέως φιλοσόφου), *O hrabrosti* (Περὶ ἀνδρείας), *O praznini* (Περὶ τοῦ κενοῦ), *O nebu* (Περὶ τοῦ οὐρανοῦ), *O duhanju* (Περὶ τοῦ πνεύματος), *O ljudskoj prirodi* (Περὶ φύσεως ἀνθρωπίνης), *O rađanju životinja* (Περὶ ζωογονίας), *O miješanju* (Περὶ μίξεως), *O snu* (Περὶ ὕπνου), *O snovima* (Περὶ ἐνυπνίων), *O vidu* (Περὶ ὄψεως),

O osjetu (Περὶ αἰσθησεως), *O zadovoljstvu* (Περὶ ἡδονῆς), *O bojama* (Περὶ χρωμάτων), *O bolestima* (Περὶ νόσων), *O krizama /bolesti/* (Περὶ κρίσεων), *O sposobnostima* (Περὶ δυνάμεων), *O rudarskim napravama* (Περὶ τῶν μεταλλικῶν μηχανημάτων), *O gladi i vrtoglavicama* (Περὶ λιμοῦ καὶ σκοτώσεων), *O laganom i teškom* (Περὶ κούφου καὶ βαρέος), *O božanskom zanosu* (Περὶ ἐνθουσιασμοῦ), *O vremenu* (Περὶ χρόνου), *O ishrani i rastu* (Περὶ τροφῆς καὶ αὐξησεως), *O dvojenim životinjama* (Περὶ τῶν ἀπορομένων ζώων), *O mitskim životinjama* (Περὶ τῶν μυθολογουμένων ζώων), *O uzrocima* (Περὶ αἰτιῶν), *Rješenje teškoća* (Λύσεις ἀπορομένων), *Uvod u toriku* (Ἔμπαν προίμα), *O slušanju* (Περὶ τοῦ συμβεβηκότος), *O definiciji* (Περὶ τοῦ ὄρου), *O večem ili manjem stupnju* (Περὶ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον), *O nepravdi* (Περὶ ἀδίκου), *O prethodnom i kasnijem* (Περὶ τοῦ προτέρου καὶ ὑστέρου), *O prethodnom rodu* (Περὶ τοῦ προτέρου γένους), *O vlastitome /O bitnom atributu/* (Περὶ τοῦ ἰδίου), *O budućnosti* (Περὶ τοῦ μέλλοντος), *Provjere pronalazaka* (Ἐδρημάτων ἔλεγχος), *Zabilješke* (Ἐπομηματικά) (?) *Pisma* (Ἐπιστολαί),

T

TAL (Θαλής; Θάλης), 6. st. pr. n. e. Grčki filozof rodom iz Mileta, jedan od legendarne sedmorice mudraca, začetnik prirodoznanstvene orijentacije u jonskoj filozofiji. Podaci o njegovu učenju teško se mogu provjeriti. Čini se da nije sporna njegova kozmogonijska postavka o vodi kao počelu svijeta i o tome kako zemlja poput broda pliva u Oceanu. Vjerojatno se, pod egipatskim utjecajem, prvi počeo baviti geometrijom. Današna prevladava mišljenje da T. vlastito učenje nije pismeno fiksirao.

○ bez pisanih djela

TEAGEN (Θεαγένης), 6. st. pr. n. e. Grčki filozof, autor egzgetičkoga djela o Homero-vim epovima u kojemu je ponudio alegorijsku interpretaciju božanskih likova (npr. Apolon – vatra; Hera – zrak; Posejdon – voda). T. alegoreza značajno je utjecala na interpretativnu praksu kasnije grčke književne znanosti, pogotovu one koja je bila stoički inspirirana.

○ *O Homeru* (Περὶ Ὁμήρου)

TELET (Τέλης), 4. st. pr. n. e. Grčki filozof, kinik, najstariji poznati autor dijatriba. Ulomci 7 njegovih sastavaka sačuvani su, posredovanjem nekoga Teodora, kod Stobeeja. Fragmenti pokazuju jaku sklonost prema popularnom obliku kinkičke etike.

○ *O prividu i bitku* (Περὶ τοῦ δοκεῖν καὶ τοῦ εἶναι), *O izgnanstvu* (Περὶ φυγῆς), *O siromaštvu* (Περὶ πενίας), *O samodostatnosti* (Περὶ αὐταρκείας), *O tome kako ugoda nije životni cilj* (Περὶ τοῦ μὴ εἶναι τέλος ἡδονῆς), *O neosjetljivosti* (Περὶ ἀπαθείας), *O mijenama sudbina* (Περὶ περιστάσεων)

TEMISTIJ (Θεμιστίων), 317 (?) – 388. Grčki filozof i retor, rodom iz Paflagonije. Rukovoditelj utjecajne škole u Konstantinopolu, T. je pokušao pomiriti retoriku i filozofiju, kako je vidljivo iz jednog njegova ranog programatskog govora. Njegov filozofijski interes očituje se u nekim govorima koji su posvećeni tradicionalnim filozofijskim temama (na primjer 22, o prijateljstvu; 23, o sofistu; 26, o filozofovu izražavanju), ali je najjasnije izražen u nizu parafraza Aristotela, koji je nesumnjivo za T. bio najutjecajnije doktrinarno uporište. Od tih parafraza, dvije, Aristotelova djela *O nebu* i 12. knjiga *Metafizike*, sačuvane su u srednjovjekovnom hebrejskom prijevodu s arapskog. Njegovi komentari uz Platonu izgubljeni su.

○ parafraze Aristotelove *Fizike*, *Druge analitike*, *O duši*, *O nebu*, 12. knjiga *Metafizike*
○ parafraze nepoznatih Platonovih spisa

TEODOR BEZBOŽAC (Θεόδωρος δὲ ἄθεος) oko 330–270. pr. n. e. Grčki filozof, rodom iz Kirene, učenik Aristipov. Sljedbenik hedonističke kirenske škole, pretpostavljao trajan osjećaj vedrine trenutnoj ugodi. Nadi-mak zadobio po spisu kojim se okomio na uvriježene predodžbe o božanstvima.

○ *O bogovima* (Περὶ θεῶν)

TEODOR iz Azine (Θεόδωρος), 3–4. st. n. e. Grčki filozof, učenik Porfirija i Jambliha iz Halkide, novoplatonovac. Nastavljao Jamblihovo učenje, sastavio komentare uz Platonove *Timeja*, *Fedona*, *Fileba* i *Državu*, bavio se terminologijom onovremene metafizike i učenjem o seobi duša.

○ *O nazivima* (Περὶ ὀνομάτων), *O tome da je duša u svim oblicima* (Ὅτι ἡ ψυχὴ πάντα τὰ εἶδη ἐστίν); komentari uz Platonove *Timeja*, *Fedona*, *Fileba* i *Državu*

TEOFRAST (Θεόφραστος), oko 370–oko 288. pr. n. e. Grčki filozof, rodom iz Eresa na Lezbu, učenik i suradnik Aristotelov, nasljednik njegov na čelu peripatetičke škole. Sudeći prema popisima T. djela, njegovo je područje interesa bilo gotovo uključivalo je sve tadašnje prirodoznanstvene discipline (fiziku, astronomiju, meteorologiju, mineralogiju, botaniku, zoologiju, medicinu), potom logiku i metafiziku, politiku, ekono-

miju, poetiku, retoriku. U cjelini su od toga golemog opusa očuvana samo dva botanička traktata, jedan o opisu i klasifikaciji, drugi o fiziologiji biljaka, te zbirka od trideset karakteroloških ogleda u kojima se ilustriraju odstupanja od prihvaćenih normi ponašanja. Samo su neznatni fragmenti očuvani od dvaju najvažnijih T. djela, doksografskog priručnika *O postavcima filozofa prirode i Zakona*, obaju u 18 knjiga. Vjeran tumač i tvarne i metodičke baštine svojega učitelja, T. se s Aristotelom rijetko razilazio, ponajviše zahvaljujući svojem dosljednom empirijskom angažiranju i ograničenoj sklonosti za spekulaciju (po njemu, na primjer, ne treba posvuda tragati za teleološkim objašnjenjima prirodnih procesa).

● *O bilinstvu* (Περὶ φυτικῶν ἱστοριῶν), *O uzrocima biljaka* (Φυτικαὶ αἰτίαι), *Karakteristi* (Ἡθικοὶ χαρακτήρες)

● *Prva analitika* (Ἀναλυτικὰ πρότερα), *Druga analitika* (Ἀναλυτικὰ ὑστερα), *O rješavanju silogizama* (Περὶ ἀναλύσεως συλλογισμῶν), *Sažetak analitike* (Ἀναλυτικῶν ἐπιτομῆ), *Izvedena opća mjesta* (Ἀνηγμένοι τόποι), *Rasprava o teoriji estetičkoga dokazivanja* (Ἀγωνιστικὸν τῆς περὶ τοῦ ἐριστεκοῦς λόγου θεωρίας), *O osjetima* (Περὶ αἰσθησεως), *Odgovor Anaksgorij* (Πρὸς Ἀναξαγόραν), *O Anaksagorinim spisima* (Περὶ τῶν Ἀναξαγόρου), *O Anaksimenovim spisima* (Περὶ τῶν Ἀναξιμένους), *O Arheolajevim spisima* (Περὶ τῶν Ἀρχελάου), *O soli, lužini i stipsi* (Περὶ ἄλων, νέρου, στυπτηρίας), *O okaminama* (Περὶ τῶν λιθομεγέων), *O nepresjecivim crtama* (Περὶ τῶν ἀτόμων γραμμῶν), *Predavanja* (Ἀκροάσεις), *O vjetrovima* (Περὶ ἀνέμων), *Razlike među vrlinama* (Ἄρετων διαφοραί), *O kraljevstvu* (Περὶ βασιλείας), *O odgoju kraljevu* (Περὶ παιδείας βασιλέως), *O načiniima života* (Περὶ βίων), *O starosti* (Περὶ γήρατος), *O Demokritovu zvezdoznanstvu* (Περὶ τῆς Δημοκρίτου ἡστρολογίας), *Meteorologija* (Μεταρσιολογία), *O sličicama* (Περὶ τῶν εἰδώλων), *O sokovima, bojama, mesu* (Περὶ χυμῶν, χρωῶν, σαρκῶν), *O svjetskom poretku* (Περὶ τοῦ διακόσμου), *O ljudima* (Περὶ τῶν ἀνθρώπων), *Sažetak Diogenovih spisa* (Τῶν Διογέους συναγωγῆ), *Definicije* (Διορισμοί), *Rasprava o ljubavi* (Ἐρωτικός), *O ljubavi* (Περὶ ἔρωτος), *O sreći* (Περὶ εὐδαιμονίας), *O oblicima* (Περὶ εἰδώων), *O padavicima* (Περὶ ἐπιπτώσεως), *O božanskom zanosu* (Περὶ ἐνθουσιασμοῦ), *O Empedoklu* (Περὶ Ἐμπεδοκλέους), *Pobijanja* (Ἐπιχειρήματα), *Protuprimjedbe* (Ἐνστάσεις), *O svojevrijednosti* (Περὶ ἐκουσίω), *Sažetak Platonove 'Države'* (Ἐπιτομή τῆς Πλάτωνος Πολιτείας), *O raznoglasju kod istorodnih životinja* (Περὶ ἑτεροφωνίας ζώων τῶν ὁμογενῶν), *O neo-*

čakivanim pojavama (Περὶ τῶν ἀθρόων φαινομένων), *O životinjama koje ujedaju i probadaju* (Περὶ δακτύων καὶ βλητικῶν), *O takozvanim jalnim životinjama* (Περὶ τῶν ζώων ὅσα λέγεται, φθονεῖν), *O životinjama koje borave na suhom* (Περὶ τῶν ἐν ξηρῷ διαμενόντων), *O životinjama koje mijenjaju boju* (Περὶ τῶν τὰς χροῶς μεταβαλλόντων), *O životinjama koje žive u jazbinama* (Περὶ τῶν φωλευόντων), *O životinjama* (Περὶ ζώων), *O ugodu prema Aristotelu* (Περὶ ἡδονῆς ὡς Ἀριστοτέλης), *O ugodu* (Περὶ ἡδονῆς), *Postavke* (Θέσεις), *O toplom i hladnom* (Περὶ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ), *O omamicama i vrtoglavicama* (Περὶ ἰλέγγων καὶ σκοτώσεων), *O prekmjernu znojenju* (Περὶ ἰδρώτων), *O potvrđivanju i poricanju* (Περὶ καταράσεως καὶ ἀποράσεως), *Kalistenili o boli* (Καλλισθένης ἢ περὶ πένθους), *O narporima* (Περὶ κόπων), *O gibanju* (Περὶ κινήσεως), *O dragom kamenju* (Περὶ λίθων), *O rošastima* (Περὶ λοψῶν), *O nesvjestici* (Περὶ λιποψυχίας), *Megarska rasprava* (Μεγαρικός), *O melankoliji* (Περὶ μελαγχολίας), *O rudnicima* (Περὶ μετάλλων), *O medu* (Περὶ μέλιτος), *O sažetku prikazu Metrodorona učenja* (Περὶ τῶν Μητροδώρου συναγωγῆς), *Meteorologija* (Μεταρσιολογία), *O rijanstvu* (Περὶ μέθης), *'Zakoni' u alfabetnom poretku* (Νόμοι κατὰ στοιχείων), *Izvadak iz 'Zakona'* (Νόμων ἐπιτομή), *Primjedbe uz definicije* (Πρὸς τοὺς ὁρισμούς), *O mirisima* (Περὶ ὀσμῶν), *Uvod u pretpostavke* (Πρῶται προτάσεις), *Zakonodavci* (Νομοθεταί), *Politika* (Πολιτικά), *Politika prema prilikama* (Πολιτικὸν πρὸς τοὺς καιρούς), *Običaji u društvenom životu* (Πολιτικὰ ἔθη), *O najboljem državnom uređenju* (Περὶ τῆς ἀρίστης πολιτείας), *Zbirka problema* (Προβλημάτων συναγωγῆ), *O poslovcama* (Περὶ παροσμῶν), *O skrućivanju i topljenju* (Περὶ πήξεων καὶ τήξεων), *O vinu i ulju* (Περὶ οἴνου καὶ ἐλαίου), *O vatru* (Περὶ πυρός), *O vjetrovima* (Περὶ πνευμάτων), *O paralizama* (Περὶ παραλύσεως), *O gušenju* (Περὶ πνιγμοῦ), *O duševnoj poremećenosti* (Περὶ παραφροσύνης), *O trpnjama* (Περὶ παθῶν), *O znacima bolesti* (Περὶ σημείων), *Sofizmi* (Σοφίσματα), *O rješavanju silogizama* (Περὶ συλλογισμῶν λύσεως), *Topika* (Τοπικά), *O kazni* (Περὶ τιμωρίας), *O kosi* (Περὶ τριχῶν), *O samovladi* (Περὶ τυραννίδος), *O vodi* (Περὶ ὕδατος), *O spravanju i snovima* (Περὶ ἵπνου καὶ ἐνυπνίων), *O prijateljstvu* (Περὶ φιλίας), *O častoljublju* (Περὶ φιλοτιμίας), *O prirodi* (Περὶ φύσεως), *O fizici* (Περὶ φυσικῶν), *Sažetak djela 'O fizici'* (Περὶ φυσικῶν ἐπιτομή), *Fizika* (Φυσικά), *Odgovor filozofima prirode* (Πρὸς τοὺς φυσικούς), *O sokovima* (Περὶ χυλῶν), *O lažnoj nasladi* (Περὶ ψευδοῦς ἡδονῆς),

Jedna postavka o duši (Περὶ ψυχῆς θέσις μία), *O nestručnim dokazima* (Περὶ τῶν ἀτέχνων πίστεων), *O jednostavnim problemima* (Περὶ τῶν ἀπλῶν διαπορημάτων), *Harmonija* (Ἀρμονικά), *O vrlini* (Περὶ ἀρετῆς), *Polazne postavke ili suprotstavljajnja* (Ἀφορμαὶ ἢ ἐναντιώσεις), *O poricanju* (Περὶ ἀποράσεως), *O mišljenju* (Περὶ γνώμης), *O smiješnom* (Περὶ γελοῦ), *Popodnevne rasprave* (Δειψά), *Podjele* (Διαρρέσεις), *O razlikama* (Περὶ τῶν διαφορῶν), *O krivicama* (Περὶ τῶν ἀδικημάτων), *O kleveti* (Περὶ διαβολῆς), *O pohvali* (Περὶ ἐπαύου), *O iskustvu* (Περὶ ἐμπειρίας), *Pisma* (Ἐπιστολαί), *O samoniklim životinjama* (Περὶ τῶν αὐτομάτων ζώων), *O izlučivanju* (Περὶ ἐκκρίσεως), *Hvalospjevi bogovima* (Ἐγκώμια θεῶν), *O svečanostima* (Περὶ ἑορτῶν), *O entimemima* (Περὶ ἐνθυμημάτων), *O sreći* (Περὶ εὐτυχίας), *Predavanja iz etike* (Ἠθικαὶ σχολαί), *O meteuzeju* (Περὶ θορυβῶν), *O istraživanju* (Περὶ κρίσεως συλλογισμῶν), *O laskanju* (Περὶ κολακειάς), *O poru* (Περὶ θαλάττης), *O kraljevanju*, *Kasandru* (Πρὸς Κάσανδρον περὶ βασιλείας), *O komediji* (Περὶ κωμωδίας), *O stilu* (Περὶ λέξεως), *Zbirka dokaza* (Λόγων συναγωγῆ), *Rješehja* (Λύσεις), *O glazbi* (Περὶ μουσικῆς), *O mjerama* (Περὶ μέτρων), *Megaklo* (Μεγακλής), *O zakonima* (Περὶ νόμων), *O bezakonju* (Περὶ παρανομῶν), *Sažetak prikaz Ksenokratovih spisa* (Τῶν Ξενοκράτους συναγωγῆ), *Rasprava o razgovoru* (Ὀμιλητικὸς), *O zakletvi* (Περὶ ὅρκου), *Retoričke upute* (Περεγγέλματα ρητορικῆς), *O bogatstvu* (Περὶ πλοῦτου), *O pjesničkom umijeću I* (Περὶ ποιητικῆς), *Politički, etički, prirodoznanstveni i ljubavni problemi* (Προβλήματα πολιτικά, ἠθικά, φυσικά, ἐρωτικά), *Predgovori* (Προοίμια), *Zbirka problema* (Προβλημάτων συναγωγῆ), *O prirodoznanstvenim problemima* (Περὶ τῶν προβλημάτων φυσικῶν), *O primjeru* (Περὶ παραδείγματος), *O uvodu i pripovijedanju* (Περὶ προθέσεως καὶ διηγήματος), *O pjesničkom umijeću II* (Περὶ ποιητικῆς), *O mudracima* (Περὶ σοφῶν), *O savjetu* (Περὶ συμβουλῆς), *O solocizmima* (Περὶ σολοκισμῶν), *O retoričkom umijeću* (Περὶ τέχνης ῥητορικῆς), *O retoričkim priručnicima* (Περὶ τεχνῶν ῥητορικῶν εἰδη), *O glumi* (Περὶ ὑποκρίσεως), *Aristotelove ili Teofrastove zabilješke* (Τπομήματα Ἀριστοτέλικὰ ἢ Θεοφράστεια), *Postavke filozofa prirode* (Φυσικῶν δόξαι), *Sažetak 'Postavaka filozofa prirode'* (Φυσικῶν ἐπιτομή), *O zahvalnosti* (Περὶ χάριτος), *O laži i istini* (Περὶ ψεύδους καὶ ἀληθείας), *Prikaz istraživanja božanskoga* (Τῶν περὶ τῶ θεῶν ἱστορία), *O*

bogovima (Περὶ θεῶν), *Geometrijska istraživanja* (Ἱστορικὰ γεωμετρικά), *Sažeci iz Aristotelovih djela o životinjama* (Ἐπιτομαὶ Ἀριστοτέλους περὶ ζώων), *Pobijanja* (Ἐπιχειρήματα), *Postavke* (Θέσεις), *O kraljevanju* (Περὶ βασιλείας), *O uzrocima* (Περὶ αἰτιῶν), *O Demokritu* (Περὶ Δημοκρίτου), *O postajanju* (Περὶ γενέσεως), *O razumu i čudi životinja* (Περὶ ζώων φρονήσεως καὶ ἤθους), *O gibanju* (Περὶ κινήσεως), *O vidu* (Περὶ ὄψεως), *Primjedbe uz definicije* (Πρὸς ὄρους), *O datosti* (Περὶ τοῦ δεδῶσθαι), *O večem i manjem* (Περὶ μείζονος καὶ ἐλάττονος), *O glazbenicima* (Περὶ τῶν μουσικῶν), *O božanskoj sreći* (Περὶ τῆς θείας εὐδαιμονίας), *Odgovor predstavnicima Akademije* (Πρὸς τοὺς ἐξ Ἀκαδημίας), *Nagovor na filozofiju* (Προρρητικὸς), *Kako bi se najbolje moglo upravljati gradovima* (Πῶς ἂν ἀριστα πόλεις οἰκοῦντο), *Zabilješke* (Τὰ ὑπομήματα), *O vulkanskoj erupciji na Siciliji* (Περὶ θιάκος τοῦ ἐν Σικελία), *O onome što se složno priznaje* (Περὶ τῶν ὁμολογουμένων), *Kojim se načinima stječe znanje?* (Τύες οἱ τρόποι τοῦ ἐπίστασθαι), *O 'Lašču'* (Περὶ τοῦ ψευδομένου), *Uvod u topiku* (Τὰ πρὸ τῶν τόπων), *Odgovor Eshilu* (Πρὸς Αἰσχύλον), *Zvezdoznanstveno istraživanje* (Ἀστρολογικὴ ἱστορία), *Aritmetička istraživanja* (Ἀριθμητικαὶ ἱστορίαί περὶ αὐξήσεως), *Akihar* (Ἀκίχαρος), *O sudbenim govorima* (Περὶ δικανικῶν λόγων), *Pisma Astikreontu, Faniji, Nikanoru* (Ἐπιστολαὶ αἰ ἐπὶ τῷ Ἀστυκρέοντι, Φανίῳ, Νικάνωρι), *O bogobojaznosti* (Περὶ εὐσεβείας), *Euijad* (Εὐιάς), *O prigodama* (Περὶ καιρῶν), *O podobnim dokazima* (Περὶ οικείων λόγων), *O odgoju djece I* (Περὶ παιδῶν ἀγωγῆς), *O odgoju djece II* (Περὶ παιδῶν ἀγωγῆς), *O odgoju ili o vrlinama ili o razboritosti* (Περὶ παιδείας ἢ περὶ ἀρετῶν ἢ περὶ σωφροσύνης), *O brojevima* (Περὶ ἀριθμῶν), *Definicije u vezi sa stilom silogizama* (Ὀριστικὰ περὶ λέξεως συλλογισμῶν), *O nebu* (Περὶ οὐρανοῦ), *Politika* (Πολιτικόν), *O prirodi* (Περὶ φύσεως), *O plodovima* (Περὶ καρπῶν), *O životinjama* (Περὶ ζώων)

TEON iz Smirne (Θέων), 2. st. n. e. Grčki filozof, platonovac. Autor očuvana djela o matematičkim predznanjima potrebnim za razumijevanje Platona, izgubljeni komentari uz Platonovu *Državu* i izgubljena spisa o redoslijedu Platonovih djela

● *Matematička znanja nužna za čitanje Platona* (Τὰ κατὰ τὸ μαθηματικὸν χρῆσιμα εἰς τὴν Πλάτωνος ἀνάγνωσιν)

● *Komentar uz Platonovu Državu*, spis o redoslijedu Platonovih djela

TIMEJ iz Lokra (Τυμαίος), 5. st. pr. n. e. Grčki filozof, pitagorovac. Glavni lik u istoimenom Platonovu dijalogu. Spis, sastavljen na dorskome, koji mu se pripisuje (*O duši, svemira i prirode*) kasnija je krivotvorina, vjerojatno iz 1. st. n. e.
○ nepoznato

TIMON (Τίμων), oko 320–230. pr. n. e. Grčki filozof, skeptik kiničkoga nagnuća, učenik Pironov, učitelj pjesnika Arata iz Sola. Osim tragedija i satirskih igara, očevidno namijenjenih čitanju, a ne izvođenju, T. je sastavio heksameterske *Rugalice*, u kojima se, u parodijskoj aluziji na 11. pjevanje *Odiseje*, skupina filozofa na putu u podzemni svijet žestoko prepire prije no što će u Ksenofana, također autora *Rugalice*, čuti mišljenje o različitim novijim filozofima. Pironovu doktrinu detaljno su obrazlagale *Sličice* (ili *Utvare*), u elégijskim distisima, i dijalog *Piton*, koji zapodijevaju istoimeni, poblize nepoznati lik, i Piron, koji putuje u Delfe.

● *Rugalice* (Σιλλοί), *Sličice* (Ἰνδαλμοί), *Arkesilajeva dača* (Περὶ δεῖπνον Ἀρκεσίλαου), *O osjetu* (Περὶ αἰσθήσεως), *Odgovor filozofima prirode* (Πρὸς φυσικούς, *Piton* (Πύθων)

112 **TRASIL** (Θράσυλλος), 1. st. n. e. Grčki filozof i zvjezdooznamac, rodom iz Aleksandrije. Učitelj cara Tiberija i njegov kasniji dvorski astrolog. Njegova važnost za povijest antičke filozofije leži prvenstveno u tome što je izdao cjelovito izdanje Demokrita, a katalog njegovih djela razdijelio na trinaest tetralogija i u pet tematskih područja. U posljednje vrijeme osporeno je mišljenje da je T., zajedno s Derkiliidom, sličan posao raščlanjivanja na tetralogije obavio i za Platona.
○ *O sedam napora* (Περὶ ἑπτὰ πόνων): rasprave o pitagorovskom i platonovskom učenju o počelu

V

VELEJ, Gaj (Gaius Velleius), 1. st. pr. n. e. Rimski filozof, epikurovac. Ostao zabilježen po tome što otpočine raspravu u Ciceronovu djelu *O prirodi bogova*, obrazlažući epikurovsku teologiju.
○ nepoznato

Z

ZENON iz Eleje (Ζήνων), oko 490–430. pr. n. e. Grčki filozof, učenik Parmenidov. Nazvan od Aristotela pronalazačem dijalektike,

Z. je prakticirao način dokazivanja koji bi završavao parom kontradiktornih zaključaka i tako ukazivao na neodrživost premise. Branitelj Parmenidova monizma, Z. je poznat tek u fragmentima svojeg učenja, od kojih su najvažniji: nema mnoštva, nema gibanja, nema praznog prostora.
● *O prirodi* (Περὶ φύσεως)

ZENON iz Kitija (Ζήνων ὁ Κιτιεύς), oko 333—oko 264. pr. n. e. Grčki filozof, osnivač stoičke škole, slušač Krateta iz Tebe, Stilpona, Ksenokrata i Polemona, učitelj — između ostalih — svojega nasljednika Kleanta, Perseja i Sfera. U Atenu je došao oko 313. pr. n. e., vlastitu predavačku djelatnost otpočeo oko 300. pr. n. e. u tzv. *Šarenom trijemu* (Στοὰ ποικίλη) na atenskoj Agori. Poslije mladenačke rasprave o državi, koja je bila napisana u kiničkom duhu, razvio vlastito filozofijsko učenje koje je poblize nemoguće odrediti, zbog oskudnosti očuvanih fragmenata. Nema dvojbe da od njega potječe trojaka podjela filozofije na logiku i teoriju spoznaje (λογικόν), fiziku (φυσικόν) i etiku (ἠθικόν). Od tih triju područja Z. filozofskog interesa prvo se oblikovalo pod utjecajem Antistena i Diodora iz Megare, drugo pod Heraklitovim i Aristotelovim, dok je u trećem, najutjecajnijem, doktrinarno jezgro tvorila teza kako je vrlina jedino pravo dobro, a moralna slabost jedino pravo zlo; prema svemu ostalom treba se odnositi ravnodušno. U djelu *O prirodi* ukazivao je na dva principa, boga i kvalitativno neodređenu tvar.

● *O životu u skladu s prirodom* (Περὶ τοῦ κατὰ φύσιν βίου), *O nagonu ili o ljudskoj prirodi* (Περὶ ὁρμῆς ἢ περὶ ἀνθρώπου φύσεως), *O trpnjama* (Περὶ παθῶν), *O dužnosti* (Περὶ τοῦ καθήκοντος), *O zakonu* (Περὶ νόμου), *O grčkom odgoju* (Περὶ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας), *O vidu* (Περὶ ὄψεως), *O cjelini svijeta* (Περὶ τοῦ ὅλου), *O znacima* (Περὶ σημείων), *Pitagorovska pitanja* (Πυθαγορικά), *Općenita pitanja* (Καθολικά), *O stilovima* (Περὶ λέξεων), *Homerski problemi* (Προβλήματα Ὀμηρικά), *O slušanju pjesništva* (Περὶ ποιητικῆς ἀκροάσεως), *Retoričko umijeće* (Τέχνη), *Rješenja* (Λύσεις), *Pobijanja* (Ἐλεγχοί), *Uspomene na Krateta* (Ἀπομνημονεύματα Κρατήτος), *Etika* (Ἠθικά)

ZENON iz Pergama (Ζήνων), 5. st. n. e. Grčki filozof, Proklov učenik. Možda sastavljač filozofijskog spisa armenske prove-

nijencije koji se pripisivao Zenonu iz Kitija.
○ nepoznato

ZENON iz Sidona (Ζήνων), 2. st. pr. n. e. Grčki filozof, epikurovac, učenik Apolodora Kepotirana (*Vladara vrta*) i njegov nasljednik na čelu epikurovske škole u Ateni, učitelj Filodema iz Gadare. Golema raspona interesa, Z. je na žalost, zbog oskudnosti očuvanih fragmenata, iz perspektive povijesti filozofije uglavnom do danas ostao nepoznanica.

○ *Istraživanja o značenju* (Ζητήματα), *O nesličnosti atoma* (Περὶ τῆς τῶν ἀτόμων ἀνομοιώτητος), *O odklonu* (Περὶ παρεγκλίσεως), *O rođetku zgušnjavanja* (Περὶ τῆς τοῦ ἀέρος προκαταρχῆς), *O životinjama* (Περὶ ζώων), *O bogovima* (Περὶ θεῶν), *O bogobožnosti* (Περὶ εὐσεβείας), *O životnim ciljevima* (Περὶ τελῶν), *O dovršenosti* (Περὶ τελειώσεως), *O čudima i načinima života* (Περὶ ἠθῶν καὶ βίων), *O gramatici* (Περὶ γραμματικῆς), *O povijesti* (Περὶ ἱστορίας), *O poslovicama* (Περὶ

παροιμῶν), *O stilu* (Περὶ λέξεως), *O retorici* (Περὶ ῥητορικῆς), *O korištenju pjesama* (Περὶ ποιημάτων χρήσεως), *O geometriji* (Περὶ γεωμετρίας)

ZENON iz Tarsa (Ζήνων), 3/2. st. pr. n. e. Grčki filozof, stoičar, učenik Hrisipa iz Sola i njegov nasljednik na čelu Stoe od 204. pr. n. e. O njegovu učenju poznato je tek to da je, navodno, izrazio sumnju u stoičku tezu o završetku svijeta u požaru (tzv. ἐκπύρωσις).
○ nepoznato

ZOIL (Ζώϊλος), 4. st. pr. n. e. Grčki filozof, rodom iz Amfipola, učenik Polikratov, učitelj Anaksimena iz Lampsaka, kinik, poligraf. Iz filozofijskopovijesne perspektive zanimljiv je kao sastavljač spisa protiv Platona. Glavnina njegova interesa ležala je u područjima historiografije, retorike, filologije i književne kritike, gdje se pokazao nepomirljivim protivnikom Homera.
○ *Protiv Platona* (Πρὸς Πλάτωνα)